Рк 752
Л64

Ч. 7. САМБІР 1936. Рік VI.

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ

Записки присвячені дослідам історії, культури й побуту бойківського племени.

Адреса Редакції й Адміністрації: Самбір, вулиця Тиха ч. 1.

ЗМІСТ:

1 Вкл.

КРАТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр Т52 Л64 Инв. № 2626703

Автор

Название Літопис Бойківщини. ч. 7.

Место, год издания Самбір, 1936.

Кол-во стр. 74, с. 61-76, [1] с. іл.

-"- отд. листов

-"- иллюстраций 1 арк. іл.

-"- карт

-"- схем

Том ____ часть 7 вып. ____

Конволют

Примечание:

28.11.91.

Т52
Л64

Ч. 7. САМБІР 1936. Рік VI.

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ

Записки присвячені дослідам історії, культури й побуту бойківського племени.

Адреса Редакції й Адміністрації: Самбір, вулиця Тиха ч. 1.

ЯРОСЛАВ ПАСТЕРНАК.

2626703и

Шнурова могила в Кульчицях.

На предложення др. В. Кобільника, кустоса музею „Бойківщина" в Самборі, розкопав я ще 14. VII. 1933. р. одну доісторичну могилу в Кульчицях шляхотських для археологічного відділу цього-ж музею. Тепер хочу поділитися вислідом цих розкопів з читачами „Літопису Бойківщини".

Згадана могила, ще досить добре збережена, находилася разом з кількома іншими в густому лісі, біля „війтової гори". Висока була 1 метер, промір виносив 25 м.

Верхню частину насипу творила 45 цм. груба верства жовтої глини, добутої при сипанню могили зпід верхнього, темнішого гумусу. У спідній її частині були по цілій могилі порозкидані дрібні вуглики.

Під сподом показалася 50—55 цм. груба верства насипу з темного гумусу, перемішаного із жовтою глиною та дрібними черепками. На її поверхні було кілька розкинених черепків, а при південнозахіднім краю могили найшлося у тій-же глибині мале огнище, біля пів метра у промірі, з дрібними вугликами й попелом.

У глибині 97 цм. від верху могили показався первісний терен і в нього вкопана, пів метра глибока, гробова яма, яку ледви трохи можна було розпізнати, бо була вкопана лиш у чорнозем, не досягаючи дном лєссу.

На верху засипаної гробової ями лежала боком ціла, очевидно сильно потріскана, глиняна посудина. Це пугар, якого

Державна ордена Трудового
Червоного Прапора
Республіканська бібліотека
УРСР імені КПРС

дно рівне, досить широке, спідня частина майже півкулиста, а горішня циліндрична, верхом легко розхилена (лійковата). Він ліплений вільноруч з нечищеної глини, слабо та неодна-

Шнуровий пугар з могили у Кульчицях, пов. Самбір.
Schnurkeramischer Becher aus dem Hügelgrab in Kulczyci, Kr. Sambor.

ково випалений, тому краска стін зовні брудно-сіра з жовтаво-цеглястими плямами; на слідній частині сліди обкопчення. Шийка прикрашена 10 поземими рядками шнуркового орнаменту, розложеного рівномірно по цілій її поверхні. Плечі долішньої, випуклої частини пугара прикрашені кругом одним рядком плитких ямочок, яких форма нагадує латинську букву D. Їх рівне дно вказує на те, що це не нігтевий орнамент, лишень відтиски якогось півокруглого, рівно втятого патичка. Розміри пугара: ціла висота 104 мм., зокрема висота споду 48 мм., шийки 56 мм., промір дна 52 мм., черевця 78×82 мм., отвору шийки 95 мм., грубінь стінок 4—6 мм.

Біля пугара лежала частина дна більшої кулистої амфори, що виглядала неначе плитка мисочка о промірі 70 мм., і може його первісно накривала. Робота ручна, з такого самого матеріялу, що й пугар, краска з обох боків жовтаво-попелята.

Попри дно лежало одно вушко з цієї-ж амфори з двома подовжніми рівчиками на всю його довжину; їх ширина

6–7 мм., глибина 3—4 мм. Довжина вушка 40 мм., ширина 28 мм., промір дірки в ньому 8 мм.

У глибині 35 цм. під пугаром лежав 23 мм. довгий а 18 мм. широкий кремяний ножик з відщипку трапезового в перекрою, якого робочий бік був підострюваний дрібною ретушю.

Дно гробової ями було на 11—15 мм. під цим ножиком, але на ньому не найшовся жаден слід із самого небіжчика, бо його вспіли вже розїсти за той час гумусові кваси.

Черепки, що найшлися у насипі могили, походять з кількох посудин і є їх понад 60 різної величини. Між ними є замітніший:

1. Фраґмент більщого тасьмового вуха з трьома подовжніми рядками шнуркового орнаменту,

2. Фраґмент меншого, жолобковато вздовж вгнутого вушка, прикрашеного у цім жолобку трьома дрібнішими плиткими жолобками,

3. Фраґмент 35 мм. високого, стоячого вінця якоїсь посудини із слабо зазначеним плястичним реберцем вполовині висоти,

4. Фраґмент 20 мм. високого, легко розхиленого вінця без жадних прикрас,

5. два фраґменти стоячого, біля 40 мм. високого вінця з легко розхиленим, неначе скісно до середини стятим краєм, та з рядком приблизно трикутних відтисків якоїсь загостреної кістки,

6. Фраґмент дна більшої посудини.

Весь інвентар цієї могили вказує на її безсумнівну приналежність до культури так зв. шнурової кераміки, якої нарід займав більшу частину східньої Галичини та південної Волині під сам конець камяної доби та на початку бронзової доби, тоб-то на переломі III/II тисячліття до Хр.

У віддалі 50 метрів на південний схід від описаної могили розкопав я слідуючого дня другу, зовсім подібно зроблену, але значно меншу й вже далеко біднішу. У її насипі було лиш кілька черепків, трохи вугликів, а під ним дуже невиразні обриси знов порожної гробової ями; вона також не була вкопана аж у жовту глину, й тому засип її майже не різнився від нерушених стін.

Ein schnurkeramischer Hügelgrab in Kulczyci

von Jaroslav Pasternak (Lwów).

In einem Walde neben der Ortschaft Kulczyci szlachoćki (Kr. Sambor, Galizien) befindet sich eine Gruppe von alten Grabhügeln, von welchen im Sommer 1933 von mir zwei erforscht wurden. Beide bargen in sich Skelettgräber, deren Skelette aber von Humussäuren schon spurlos zerlegt wurden.

Der grössere von ihnen, 25 m breit und kaum 1 m hoch, enthielt dazu einen ganzen irdenen, 104 mm hohen Becher mit Schnurverzierung, den Bodenteil von einer grösseren Amphora, der vielleicht als Schüsselchen in den Grab gelegt wurde, ein Feuersteinmesser und im Hügelaufschutt gegen 60 kleine Scherben von einigen schnurverzierten Gefässen.

Der andere, bedeutend kleiner, enthielt nur einige schnurkeramische Scherben im Hügelaufschutt.

Sämmtliches Material wird im ukrainischen Bojkiwszczyna-Museum in Sambor aufbewahrt.

Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК.

З археології Бойківщини.

VII. виказ памяток, від вересня 1935. до січня 1936. р.

Пов. Добромиль.

* **Городище.** Назва вказує, що там було городище в княжій добі.

Пов. Долина.

* **Велдіж.** Гора „Городище“ зі слідами укріплень.

* **Вишків.** Гора „Городище“.

* **Демня.** Сліди городища „Болохів“.

* **Мізунь.** На границі з Княжолукою городище з видними досі ровами.

* **Надіїв.** Нива „Загородище“ зі слідами земляних укріплень та „Могилки“.

* **Нинів долішній.** Нива „Городище“, а на пасовиську вали у чотирокутник.

* **Новоселиця.** Сліди городища на горі над берегом Мізуньки, за народньою традицією, колись оборонний замок. (A. Stupnicki: Galicya pod względem topogr. — histor., 1869—75).

* **Перегінсько.** Біля двора городище з валами, на полонині „Божище“, сліди доісторичнього селища.
* **Сенечів.** Ліс „Городище“.
* **Туря.** Виорано на полі кремінне вістря на спис 17×7 у формі листка (Муз. „Верховина“).

Пов. Дрогобич.

* **Більче.** Частина села називається „Городище“; є там вали на височині. (Wiadomości archeolog., X., 1929, 268).
* **Борислав.** Гора „Городище“ зі слідами давнього городища.
* **Гаї нижні.** При дорозі до Бриґідав городище.
* **Горуцко.** Поле „Городище“.
* **Доброгостів.** В лісі городище.
* **Довге.** На полі „Городок“ сліди давнього гóроду та могилок; інші могилки на посовиську „майдан“.
* **Дрогобич.** На границі з Деражицями городище зі слідами давнього гóроду.
* **Лішня.** На „Валиськах“ сліди валів гóроду „Сарина“, де виорюють золоті речі.
* **Мразниця.** У лісі „Городище“ сліди давнього гóроду.
* **Раделич.** Серед луки „Городище“ сліди давніх укріплень; за короля Данила мала там бути мадярська оселя.
* **Слонсько.** У лісі „Валиська“ сліди давніх валів, а у лісі „Баба“ стояла колись камяна „плищовата баба“.
* **Трускавець** На горі „Манастир“ найшли нагрудний бронзовий хрест—енколпіон княжої доби.

Пов. Самбір.

Котованя: 1). 2 кремінні сокирки, 2). 3 кремінні товчки, 3). 142 кремінних скробачів, 4). 1 кремінне долото, 5). 3 кремінні ядрища, 6). 2 кремінні стрілки, 7). 2 кремінні пилки, 8). кремінний серп, 9). 16 кремінних сверликів, 10). 1 ядрище з обсідіяну, 11). 4 скробачів з обсідіяну, 12). 6 фраґментів різних кремінних знарядів. (Муз. Бой.)

Городище. На полі „Могилка“ (на катастральній мапі „Широке“ доісторичня могила.

Ступниця.

Неоліт: 1). 3 кремінні скробачі,

Княжа доба: 1). Мідяний перстень, 2). 4 залізні ножики, 3) 2 залізні цвяхи, 4) 2 дна посудин зі знаками, та багато кераміки з княжої доби. (Муз. Бой.).

Увага: Позиції, означені зіркою, завдячуємо ввічливості дра Ярослава Пастернака, директора Музею Н. Т. ім. Ш. у Львові, який згодився стало доповнювати цю рубрику відомостями зі своєї картотеки.

У звязку з акцією, яку задумує перевести в найближчому часі „Комісія старої історії України“ при Історичній Секції Н. Т. ім. Ш., дотично інвентаризації памяток нашої княжої доби, просимо наших ВП. Читачів провірити по змозі на місці, подані тут деякі за старими записами А. Шнайдера, короткі відомости про городища, а саме: чи лишилися ще сліди по них сьогодні у виді валів, ровів, гробів та різних дрібних нахідок. Надіслані нам такі доповнення радо використаємо на цьому місці.

Мгр. ЯРОСЛАВ РУДНИЦЬКИЙ.

З фонетики бойківського говору.

Вчасі моеї наукової прогульки по Бойківщині (Турчанщина, Стрийщина) за топографічними матеріялами влітку 1935. р. я занотував принагідно декілька цікавіших явищ головно щодо зовнішньої фонетики (fonetyka międzywyrazowa). Тому, що досьогочасні праці з ділянки бойківського діялекту[1]) або не узгляднюють зовсім цих явищ, або ілюструють їх іншими прикладами, як ті, що в мене під рукою, з другого-ж боку тому, що ці явища дуже прикметні для бойківського говору, хочу на цьому місці навести декілька наймаркантніших нотаток.

1) S a n d h i (зовнішнє) [2]): поголоснення безголосих (udźwięcznienie bezdźwięcznych) приголосівок у визвуці

а) перед голосівками: у н а з͜ і щ е н и м а́ (у нас іще нема)—Зубриця; ц ы л у́ н ы д ж ь и д е́ (цілу ніч іде)—Красне; д е з ь͜ и н д е (десь инде) — Завадка; у н а́ з͜ о д е (у нас оде)—Багновата; С м о ж ь а́ н ь ц ь к и й л ы з͜ о! (Сможан-

---

[1]) Пор. З. Рабій: Dialekt Bojków — Sprawozdania PAU TXXXVII, Nr. 6 і Др. А. Княжинський: Межі Бойківщини—Літ. Бойк. I, Самбір 1931.

[2]) Про межі цього явища на українському мовному терені гл. проф. І. Зілинський: Так зване sandhi в українській мові — Symbolae in honorem Rozwadowski, T II, Краків 1928 та його-ж: Opis fonetyczny języka ukraińskiego — Краків 1932, стор. 123 і д.

ський ліс, о!)—Красне; Пила́ть сьа таґ утьі́шив (Пилат ся так утішив) — Багновата, і ін.

б) перед піввідкритими: йаґ йем быв (як єм був)— Багновата; побідж не́йі гора́ Во́вчье (побіч неї гора Вовче) — Риків; нидж ново́го (нич нового) — Багновата; підж мале́йка (піч малейка) — там-же; йаґ місяць кра́сен) — там-же; бо йаґ йе су́чьа (бо як є суччя) — там-же; вильа́д мині (велят мені) — там-же; також ни пере́джмосьа (не перечмося) — там-же.

в) перед [в] маємо вагання, отже побіч: иду́д возо́ве (ідут возове) — Багновата, мати мемо: о́нди вже хат ви́нно (онде вже хат видно) — Зубриця. [3])

г) в усіх інших випадках в основі підтверджується правило: кінцева голосова приголосівка приподібнюється щодо голосовости наступній голосовій приголосівці й навпаки, безголоса визвучна стає голосовою перед наступною голосовою в назвуці, головно коли йде про прийменникові проклітики, нпр.: с Кра́сного в Смо́жу (з Красного в Сможу) — Багновата; с Ско́лього (з Сколього)—там-же; піт Сто́до́лов (під Стодолою) — назва поля, там-же; аш по́тьім Довґе (аж потім Довге — село) — Зубриця; бри́знула кро́вцьа ис піт пойа́ска (з колядки:... ізпід пояска) — Багновата; так сьа ста́ло, йаґ Го́споть ка́зав (..як Господь казав) — там-же; і навпаки: йаґ гадьу́ґа (як гадюка)—Турка; идьід здоро́ві (ідіт здорові) — Лавочне; йдуд жиди́ лавечька́ми, Христа видуд болота́ми (ідут жиди... ведут болотами) — Багновата; зьльі́сьньі наз габа́йут (нас габають = нас нападають) —

[3]) Явищ під а) б) в) на схід від Турчанщини, нпр. в с. Сможа, Тухолька, Хітар, Кальне, Лавочне не зустрічав. За інформаціями тов. М. Парипи явища під а) розповсюджені в селах: Камінка й Ілемня (Долинщина). Далі на схід, нпр. в Микуличині (Гуцульщина) ці явища доволі рідкі; я занотував тільки: брад ро́бит (брат робить), тамтиһ рік (тамтих рік, років); пор. теж у проф. Янова приклади з с. Голови (Гуцульщина) в праці: Z fonetyki gwar huculskich — Symbolae in hon. Rozwadowski, T II, Краків 1928, стор. 289.

там-же; р і ґ д и с ь т о́ м у (рік десь тому) — там-же; й а ґ д а в н о х о в а л и (як давно ховали)—там-же; д и з ь д ы в? (десь дів = де ти подів?) — Красне і т. д.

2) Група [г+н] переходить у зовнішній фонетиці, подібно як і у внутрішній, в [нн], тобто довге [н]; отже побіч таких прикладів, як: В о л о с а н н и к (Волосатник, потік) —Бориня, матимемо такі, як: с К р и н ь т ь а̀ н н а М а й д а́ н (з Кринтят на Майдан; Кринтята, Майдан, місцевини)—Зубриця; п а н и́ ч ь с а м и́ н и б у́ д у н н е с т и (панич самі не будут нести)—Багновата; О с и ф а́ н н а й м е́ н ш и й (Осифат найменший, роз. син)—там-же; л ь у́ д и с ь а б о й а́ н н а И л ь а р о б и́ т и (люди ся боят на Іля робити) — Риків; т у б у д у́ н н о ч ь у в а́ т и (ту будут ночувати, роз. вівці)—Завадка; п й ад е с ь а н н у м е́ р і в (пятьдесять нумерів)—Мита й ін.

Те саме діється з групою [д+н]; вона, як у внутрішній так і в зовнішній фонетиці переходить в [нн], тобто довге [н], нпр. побіч: з ь в і т т а м в и н н о Л ь в о в а (видно Львова) —Красне; п и р и д о́ н ь н ь о м (передодньом, досвіта) — Багновата[1]) маємо такі приклади, як: в і н н е́ й і (від неї)-Багновата; в і н н а́ с (від нас)—там-же.

3) Група [ль+н] переходить в [нн], тобто довге [н]; прикладів на зовнішню фонетику в мене брак. На внутрішню, до прикладів поданих у проф. Зілинського (Opis... стор. 127) додам: Й і н н и к и (Ільник, назва села), К и́ ч ь е р а Й і н н ич ь а́ н ь ц ь к а (Kiczera Ilnicka, гора там-же), д о й і н н и к (доїльник, пастушок, що доїть увечері вівці) — Завадка; К р уш и́ н н и ц ь а (Крушельниця, назва села)—Зубриця.

4) Група [д+м] переходить в [мм], тобто довге [м], приклади з зовнішньої фонетики в мене такі: П і м м е н ч і в (Підменчів, назва поля) — Багновата; в і м М е н ч ь о́ л а (від Менчола, назва гори) — там-же; в і м М о х н а́ ц ь к о г о (від Мохнатського)—Красне.

5) Група [т+л] переходить в [лл], тобто довге [л]; приклади для зовнішньої фонетики: д и́ с ь а л ь л ь і т (десять літ)

[1]) Інші приклади на внутрішню фонетику в цій групі гл. проф. Зілинський: Opis.. стор. 127; др. Рабіївна op. cit., стор. 19 та. др. Княжинський op. cit. стор. 30.

—Красне; пйаль‿льіт (пять літ)—Яблонів. Більше прикладів на зміну групи [д+л] в [лл]—довге [л]: внутрішня фонетика: Пу́ллин || Пудлин (назва поля)—Багновата; Ду́льльата (Дудлята, присілок Головська) — Зубриця; приклади для зовнішної фонетики: Наллушко́м (Надлужком, назва поля) — Завадка; Пільльіщи́ни (Підліщини, назва поля) —Яблонів; ге тото́ піль‿льісом (ге тото під лісом) — Завадка; пональ‿льіс (понад ліс) — Красне і ін.

6) Наприкінці відмітимо великий вплив палятальної приголосівки на попередню. Він цікавий головно там, де [і] з давнього [о] палятталізує в закритому складі приголосівку. До великого числа прикладів у проф. Зілинського (Opis... стор. 138) додамо: внутрішня фонетика: Ро́сьтьічки (Розтічки, поле в Хітарі)—Хітар; З́ьньіс (Зноза, назва поля) — Росохач; При́сьльіп (Прислїп, з Прислопа, назва гори) —там-же; кісьтьа (як снопівйа, йавірйа і ін. дуже часта в цих околицях колективна форма замісць множинної, кости)—Багновата; Красне, але в Кра́сьньім; Матьків (Матків, село) і ін. Зовнішня фонетика: надьйіхав біскуп (над'їхав біскуп)—Зубриця; сь‿Кіндра́това (з Кіндратова, село)—Зубриця: сь‿Сьхінниці (зі Східниці, село)—там-же; ись‿кіньми (із кіньми)—Хітар; йа Пила̀ть‿сьа таґ‿утьішив (а Пилат ся так утішив)—Багновата й ін.

* * *

Цих кільканадцять принагідних нотаток ніяк не вичерпують великого багатства групових фонетичних модифікацій бойківського говору. Публікуючи їх, ми хочемо тільки звернути на них більшу увагу наших бойкологів, може хтось присвятить їм окрему працю; хай тоді наші скромні спостереження служать йому, як доповняльний матеріял.

РОМАН ЛУКАНЬ Ч. С. В. В.

Дрогобицькі українці в краківськім університеті в XV. і XVI. віках.

Українська Бойківщина, особливо місто Дрогобич, може повеличатися, що в XV. і XVI. віках видало великих і славних своїх синів і громадян. Визначне місце між ними займає: Юрко Дрогобич, український письменик і вчений, родом із Дрогобича. Про життя його мало нам відомо. Знаємо лише, що вчився в Римі, де добув ступінь маґістра й там видав 1483. року книжку, в латинській мові, п. н.: Iudicium prenosticon Magistri Georgii Drogobicz de Russia. (Roma. 1483). Це була перша друкована книжка українського автора. Донині збереглася та книжка Юрка Дрогобича лише в однім примірнику.—Покінчивши студії в Римі, Юрко Дрогобич 1488. року може й раніше, став професором у краківськім університеті. Він мабуть перший українець, що був професором у тім університеті. — Небаром він став професором і ректором в університеті в Больонії (в Італії). Вмер 1494. року.— Історики українського письменства ще не звернули своєї ваги на того визначного нашого вченого й українського автора першої друкованої книжки. В нашій мові присвятив йому свої стрічки сучасний український історик, В. (ячеслав) З. (аїкин), у своїй статті п. н.: Галичанин Юрій Дрогобич. Український учений XV. століття, автор нашої першої печатаної книжки, та західна культура на Україні в тім часі“, в „Нов—ій Зор—і“, Рік IV. Львів, 8. грудня 1929., Ч. 91. (294)., 6. стор.— Коротеньку згадку про Юрка Дрогобича маємо теж у недавно виданім творі: „Українська Загальна Енцикльопедія. Том перший. А — Ж. Львів—Станиславів—Коломия. [1930—1931]., 1151. колюмна, sub voce. Каталог книжок Людовика Rosenthal-a (München (Bayern), Katalog 164. — Incunabula Wiegendrucke bis 1500), подаючи на 24.—26. стор. спис рідких римських видань (1467 —1500 р.), про книжку Юрка Дрогобича не згадує.

Про інших українців із Дрогобича, що вчилися в краківськім університеті, знаємо з книжки: „Statuta nec non Liber

promotionum philosophorum ordinis in Universitate Studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad an. 1849. edidit Josephus Muczkowski Bibliographiae Prof. et Bibliotecae Universitatis Praefectus. Cracoviae 1849.“ І так:

1473. р. „in decanatu Mgri Jacobi de Boxicze“..., „ad gradum baccalariatus promot--us“... „Thom. de Drohobicz.“ (75 стор.).

1478. р. „in decanatu prefati Maystri Nicolai de Staw etc.“, post festa Natiuitatis Domini, ad gradum mayesterii... promot—us: „Thom. de Dro[h]obycz“. 83 (стор.).

1536. р. „in decanatu Mgri Barthomei de Ponte Regio, ad gradum baccalaureatus... promot—us: „Andr. de Drohobysch (193. стор.).

1562. р. „in decanatu primo Mgri Martini Raciasz... ad lauream baccalaureatus promot = us: „Simon Drohobycz“ (202. стор.).

1594. р. „decano Magistro Stanislao Bątcouio,... rite examinat—us primaeque laureae insignibus ordinat=us: „Jacobus Pauli Pistoris Drohobic (sac.)“. (244. ст).

Добромиль 28. VIII. 1931.

Др. ФРАНЦ КОКОВСЬКИЙ.

Бойківські назвища.

У списку бережанських бурмістрів (advocatus) та лавників (scabinus iuratus) стрінув я такі назвища:

а) 1627 і 1628 Михола Бойкович, міський лавник.

б) 1641 Андрій Бойкович, міський лавник.

в) 1653 — 1656 Андрій Бойкович, міський лавник, а в 1657—1660 і 1664—1680 міський бурмістер.

Зветься він в актах також Андрій Бойко, шевський цеховий старшина (cechmistrz).

г) 1664—1666 і 1677—1680 Антін Бойкович, міський лавник, а відтак у 1680—1683 міський бурмістер.

д) Із Бойків походив мабуть теж міський бурмістер у 1721—1723 рр. Василь Самборський. Зо списку назвищ бережанських міщан видно, що вони в XVI. ст. не мали ще родових назвищ. У списких зазначується їх по іме-

ні та занятті, походженні, або по якійсь спеціяльній прикметі. І так є в списку Федір з Більська, Христофор з Потутор т. і. Напочатку XVII. віку творяться родові назвища й у записках читаємо вже: Федір Збільський, Христофор Потуторський т. і. Правдоподібно так само повстало назвище Самборський.

У книгах суду економічної резиденції в Конюхах, пов. Бережани, є записка з 27. квітня 1762. р. про суд над Тимком Матвійовим за вбивство Олекси Бойка.

ЯН ФАЛЬКОВСКІ.

З етнографічної збірки музею „Бойківщина“.

Загально є знані нпр. гуцульскі раваші [1]), якими нотовано обрахунки з удою на полонинах, та при лісових роботах. Звичайним способом є витинання карбів на дереві (на відповіднім дрючку), або завязування ґудзів на шнурках. Це річ конечна для неграмотної людини, якій карбування заступає письмо. Якщо карби на дереві є записками для двох осіб, то такий дрючок зі знаками розтинають поздовж на дві части, які задержують у себе обі заінтересовані особи. Такого карбованого запису підробити вже не дасться. Цього рода дрючки, ділені на дві части, стрічається передусім у скотарській господарці, та уживають їх в інших цілях. У різних цілях уживають досі карбів, витятих на деревяних дрючках, як нпр. до записування вплачених податків та відроблених днів праці. На цьому місці описую три такі „накарбовані“ записки з етнографічної збірки музею „Бойківщина“ в Самборі. [2])

Ч. 2091. Потік — Великий, пов. Ст. Самбір. Дрючок цей знайдено в церкві в Потоці Великім; згідно з одержаними інформаціями вживано його до записування вплачених скарбових податків.

---

[1]) Дрючки з витятими різними знаками, що означають поодинокі числа.

Гринченко: Слов. укр. яз. Т. IV. ст. 1. раваш, ша, м.—реваш.

[2]) Ця стаття започатковує оголошення у формі дрібних записок різних предметів з обсягу матеріяльної культури, що має на цілі публікацію різних предметів зі збірки музею „Бойківщина“ в Самборі.

Дрючок довгий на 205·3 cm., о пересічнім промірі 3·5 cm., окорований, вигладжений, в своїй передній частині стятий. (Рис. 1 а, поперечній перекрій). На цьому дрючку находяться карби чотирьох родів. Перші з них—це карби прямокутні, які находяться на передній вигладженій поверхні дрючка. Другі карби зачинаються на горішньому беріжку дрючка, та переходять довкруги задньої його частини до долішнього берега першого карбу. Межи тими рівцями, що ділять дрючок на поодинокі поля, находяться двоякого рода карби: вгорі рівці прямокутні, а вдолині на подобу букви X, окремо, разом з рівцями прямокутними, зглядно самі прямокутні рівці. Як ці рівці є розміщені, докладно видно на рисунку 1 а, на якому подано часть дрючка, довжини 40 cm., — крім цього перекрій, та наче розвинену часть дрючка, щоби було докладно видно витяті на ньому карби.

Ч. 2079/1. Жукотин, пов. Турка, зі старої хати пок. Івана Зинича. Цю хату розібрано перед 50 роками, а мала вона стояти повижче 150 літ. На поді цієї хати знайдено: два деревяні плуги (цілі з дерева), два розібрані вози зовсім без залізного окуття, потак у формі нині вже не вживаній, ручну токарку та дрючок, який описую. Син Івана, Михайло, подав, що на цьому дрючку значено карбами вплати, не знає однак, чи для церкви, чи до скарбу. На підставі переказу родини Зиничів треба приняти, що ці всі предмети, які походять з цієї старої хати, мають стільки літ, що мала хата, саме 200 літ. Вичислені предмети находяться в музею „Бойківщина“.

Дрючок довгий на 100·3 cm., легко вигнутий. Це природне загнення галузі, з котрої зроблено дрючок. Промір виносить около 2·7 cm. Цілий дрючок є чорний як гебан, а це тому, що довго лежав на поді курної хати та пересяк димом. Дрючок окорований, зі сучками. Боки його є стяті під простим кутом. Передня часть є також стята під простим кутом так, що дрючок у перерізі є прямокутний. Долішня частина є стята скісно, (пор. перекрій на рисунку 1 b). На цьому дрючку є також, як і на попереднім, рівці чотирьох родів. Одні з них є уміщені на передній площині. Це рівці у формі букви X, переділені попепоперечніми карбами. Треті рівці зачинаються на горішній частині, окружають задню частину, відтак долішню, та кінчаться на скісно стятій, передній площині. Між тими останніми рівцями вміщено в долішній ча-

стині малі скісні рівці. Ті всі карби видно докладно на рис. 1 b., на котрому частину дрючка, — так як на рис. 1 а. — розвинено для кращого перегляду.

Ч. 130: Бережниця, пов. Самбір. Пять патиків, які зробила неграмотна Анна Ґуран. На тих патичках карбувала вона числа відроблених днів для Е. В. з Бережниці, в 1923 — 1927 роках. Ці дні відробляла вона за грошеву позичку. Справа цієї позички була опісля предметом спору в самбірському суді ч. Cb. 401/27. Оскаржена Ґуран предложила як доказ сплати довгу, описані понижче пять патиків з карбами, по одному за кожний рік. Ці патики признав суд як доказ відроблення днів за довг.

Це звичайні патики з ліщини, неокоровані, о прорізі пересічно 1·1 cm. Довжина та скількість карбів: 1) 37 cm. зі 46 карбами, 2) 50 cm. з 9 карбами вдолині (рис. 1c) та 10 карбами вгорі, 3) 39·5 cm. зі 42 карбами, 4) 25·5 cm. з 19 карбами, і 5) 29.7 cm. з 17 карбами. Про значіння останніх патиків знаємо, призначення двох попередніх дрючків не є зовсім ясне. Шкода, що не можна було прослідити, що означають поодинокі різні карби (рівці). Це буде можна доповнити в дальших дослідах над подібно карбованими дрючками на терені Бойківщини.

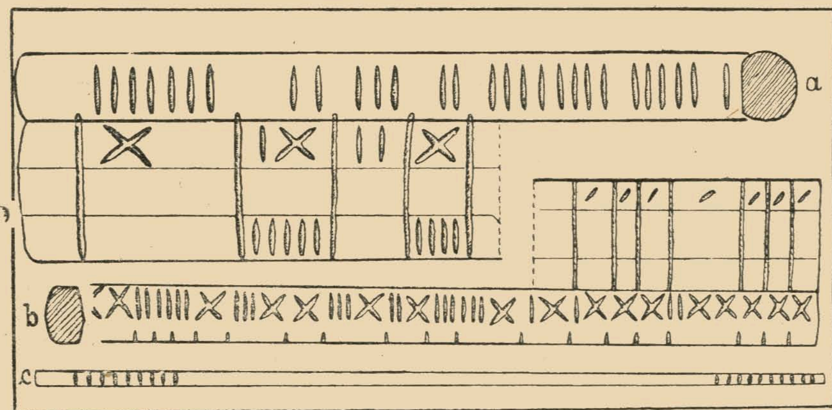

Самбір, в січні 1936.

Др. ВОЛОДОМИР КОБІЛЬНИК.

Матеріяльна культура села Жукотин, турчанського повіту. *)

I.

ЗБІРНИЦТВО.

Жукотинський газда черпає середники до життя головно з управи ріллі, та скотарства. Часом знаходить зимою заробіток у лісі, але поза своїм селом, бо більші комплекси в Жукотині вже майже вирубані. Менше вже значіння має домашній промисл, ще досить примітивний, та мало поплатний. Не можна поминути й цих занять, що є получені зі збиранням цих плодів природи, які має, не вкладаючи до них окремої праці при їх випродукуванню. Є це збирання грибів, ягід, оріхів, рослин, овочів, кори, коріння, соків, живиць, дикого меду, лічничих рослин, дерева, корчів, мінералів, а вкінці згадати треба про риболовство та ловецтво. Ця галузь середників до життя та домашнього запотребування є дуже важна, бо часто дає ґазді в Жукотині деякі доходи, — щобільше існу-

*) Ця праця складається з кількох частин:

1) Збірництво, 2) Деревляна домашня посудина, та деревляне домашнє приляддя, 3) Ткацтво, 4) Будівництво та домашня обстановка, 5) Рільництво, скотарство та лучба, 6) Одяг, 7) Приладжування поживи.

Матеріяли до цієї праці знаходяться частинно в музею „Бойківщина“ в Самборі, частинно зібрані на основі заподання Михайла Зинича, що походить зі Жукотина.

Рисунки виконав інж. Володомир Кордуба.

ють професійні збирачі, які з цього вдержуються, — головно грибарі та грибарки. Визбирування натуральних плодів природи стоїть на порозі культури, тому звязані з ним різні вірування та способи винаходжування є цікаві, та вимагають часто спеціяльного знання та досвіду.

1. Г р и б и.

На Святий вечір, член родини, що головно займається визбируванням грибів,—отже старша жінка, дівчина чи пастух,—бере в руку букову ліску на кінці загострену, яка служить до збирання грибів, вдаряючи нею під столом, нахиляється, якби шукав за грибами, та говорить:

Я глип — а там гриб,
Я сів — а там сім (присідає),
Я ліг — а там цілий міх (кладеться).

Цю ліску заховує до літа, та ходить з нею за грибами.

Коли на весну перший раз гримить, збирачі грибів кладуться на землю, качаються й говорять:

Кочуся — кочу,
По лісі ходжу,
Гриби знаходжу.

Збирання грибів, це не легка річ. Один ходить цілий день і нічого не знайде, другий за пів години принесе цілий кіш. Найважніша річ знайти „грибовищьа“, т. є місце, де гриби масово ростуть. Треба вміти затерти за собою сліди так, щоби хтось другий місця цього не знайшов, та грибів не визбирував. Коли гриб росте серед моху, то як його зірветься, остане в тому місці ямка, по якій хтось другий зараз замічує грибовище. Тому таку ямку зараз вирівнують мохом.

„Грибарі“ та „грибáрки“ вірять, що коли в лісі хтось подивиться на малий грибок, то він вже перестає рости, бо його доторкнуло людське око. За це гриби, що виростають ніччю, а ще з під моху, ростуть дуже скоро й розростаються гарно.

В Жукотині є громадський ліс, кромі того поодинокі ґазди мають по шматку власного ліса, тому за збирання грибів нічого не платиться.

Всі гриби, які збирають в Жукотині, поділити можемо на: А) Гриби, які сушать або їдять свіжі, Б) які надаються до їдження тільки свіжі, а цілком не надаються до сушення, В) Пожиточні гриби, н е ї д а л ь н і.

А. Гриби, які сушать, або їдять свіжі.

„Б і л і г р и́ б и", „б і л я к и́". (Boleus edulis).

Збирають в лісах головно в червні, липні й серпні. Свіжі гриби крають в пластинки, запарюють кипятком, воду відціджують. Доливають молока, або солодкої сметанки, додають соли й варять. Печуть також сирі на вуглях, солять і їдять з хлібом. Найчастіше сушать біляки на зиму. Відрізують корінчик від головки. Менші корінці перерізують на двоє, більші на четверо. Після вигорнення вогню з печі, (якщо піч не дуже гаряча), укладають гриби на г л и н і печі й в цей спосіб сушать. Щоби гриби добре висохли, треба в цей спосіб класти 4—5 разів. Висушені гриби сортують. Головки „ни́жуть" на „шнуро́к" (у двоє скручена нитка) і це називають „віни́ц грибів". Сушені гриби продають у Турці в Самборі на відпусті, найбільше викупують їх жиди — торгівці, які ходять за ними по хатах. Корінці та головки старих грибів, що мають під шапочкою „піря", задержують собі на зиму. Гриби дають до „росо́лянки." Це квас з капусти підбитий мукою, до якого додають сушену петрушку й сушені гриби. Сирий квас з капусти називають „росів". Сушені гриби дають також до „колоча́тої бу́лі" (бараболі). Бараболю варять у воді. Після заварення бараболі воду відливають, а доливають чистої гарячої води. Це колотять разом, додають сушених варених грибів. На празники та свята додають сушені гриби до підбитого сметаною буракового борщу. Підчас зривання білих грибів співають:

Ой я піду в ліс на гриби
На гриби білийки,
Поможітьминазбирати
Хлопці молодийкі.

„Підпеньки" (Agaricus melleus). Збирають восені в лісах переважно на старих зрубах. Їдять варені або сушать на зиму, дрібні цілі, більші перерізують на половину. Не панизують на шнурок, тільки сухі складають в посудину. Сушених не продають, оставляючи їх для свойого вжитку. При збиранні підпеньків співають :

Жодіт хлопці на підпинки,
на підпинки,

262703

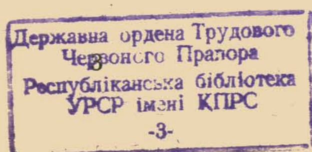
Державна ордена Трудового
Червоного Прапора
Республіканська бібліотека
УРСР імені КПРС
-3-

Возьміт Феньки
наші Феньки,
Наші Феньки та сміленькі,
Возьміт де підненьки.

„Глубінки“ (Agaricus russula). Збирають в лісах. Варять так як біляки, або печуть на вогні, та їдять з хлібом. Сушать так як підпеньки й переховують на зиму в посудинах.

„Гли́ви“ (Горючка червонава, Agaricus rubescens). Росте по лісах, головно на старих загнилих пнях. Їх сушать або їдять свіжі.

Підчас збирання глив співають:

Пішов дідо на підненьки,
А баба на гливи,
Баба свої посушила,
Дідові погнили.
Баба свої посушила,
Борщу наварила,
Певно свого дідусийка
На борщ запросила.
А дідуньо борщик сербат
І бабуню хвалит,
Який моя бабунцуня
Добрий борщик варит.

„Корбани́“. Збирають при кінці літа в моху чатинних лісів. Не варять їх, ані печуть, тільки сушать на зиму. Переховують в начиннях. Уважають їх за найгіршу сорту сушених грибів.

Б. Гриби, які їдять свіжо варені.

„Смо́ржі“ (Morchella esculenta). Збирають зараз на весну після зникнення перших снігів. Ростуть вони по ровах, під плотами і т. д. Появляються тільки через тиждень, найбільше десять днів, потім вже зникають. Варять їх так само, як біляки.

„Чорняки́“ - „чо́рні ґриби“. Ростуть на лісних полянах. Збирається їх в червні й липні.

„Жовтаки́“ ростуть як чорняки на лісних полянах.

„Дебряники́“ ростуть по дебрах не конче залісених. Стрічається їх часто під стежками на кручах, які зробила худоба.

„Козарі“ (Boletus variegatus) ростуть по смерекових лісах, найкраще у високому моху.

„Скрйпи“ (Hydrum repandum). Є досить рідким грибом, який росте в старих ялицевих лісах. Вони дуже гіркі, але після запарення й видушення соку тратять гіркість.

„Печерйці“ (Agaricus camp.) Ростуть в лісах. Переважно їдять їх печених на вогні. При збиранні співають:

Ой хто любить гриби, гриби,
А хто печериці,
А хто любить старі баби,
А я молодиці.

„Лйшки“ (Trifolium repens). Ростуть в лісі. Це дуже дрібні гриби.

„Ялівцьові рижкй“ (Agaricus torminosus) ростуть межи ялівцем. Переламані виділюють біляву теч. Головка зеленаво-попелиста.

„Рижкй ялові“ (Agaricus zonarius) ростуть в ялових лісах. Мають червонаву головку.

„Гіркйні“ (Bitterpilz). Є дуже гіркі, тому їх парять в гарячій воді, витискають сік і печуть на вогні.

„Солодкйні“ (Сироїжки — Agaricus ruber) — мають солодкий смак, їдять їх сирі або печені на вогні.

„Зймні сйрца“ (Труфлі, Tuber cibarium), ростуть в лісах на глинястому ґрунті. Їдять їх печені на вогні.

„Потакй“ ростуть в смерекових лісах, в лісних дебрах. Їдять їх печені на вогні.

„Соснякй“ ростуть в соснових лісах. Їдять їх печені.

„Шішки“ (Баранячі ріжки. Баранячка. Clararia flava). Ростуть в лісах. Їдять їх печені.

В. Гриби не їдальні.

„Моримýх“ (Agaricus muscarius) служить до троєння мух. Гриба крають дрібно й підливають сметаною.

„Губка“ (Polyporus officinalis). Росте в лісах на букових деревах. Губки, що ростуть на інших деревах, до виробу губки на кресало не надаються. Якщо добре висохне, вкладають на кілька місяців в гноївку. Потому знову сушать, розколюють сокирою, по шматку відрубують і уживають до кресала.

2. Ягоди.

Ягоди збирають в Жукотині для себе, не на продаж, бо нема там покупців. Не переховують на зиму, тільки їдять свіжі з хлібом. Збирають до „козубів“, в „ґілетки“, або надівають на „трійниці“. Спеціяльних приладів в роді гуцульських гребенів до збирання ягід не вживають, тільки збирають руками. Збирають в жукотинських лісах, заходять однак і в Маґуру, до Боберки, Лімної та до Беріжка.

Збирають такі ягоди: суниці, звані в Жукотині „ягоди“, малини, черниці, ожини, „витрини“ (дикий аґрест) та дикі порічки.

3. Оріхи, овочі.

„Ліскові горіхи“ збирають восені в лісах. На зиму не переховують.

Буква. Збирають в лісах, на зиму не переховують.

Жолуді. Збирають як лік. Сушать і товчуть. Вразі болю зубів курять у файці.

Яловець. Збирач бере зі собою мішок, палицю, серп і рукавиці, щоби охоронити руки перед поколенням — та плахту. Серпом стинає галуззя з ягодами ялівця, та укладає на плахті. По узбираних галуззях бє палицею. Ягоди перевіває на вітрі, щоби очистити від шпильок ялівця. Яловець збирають тільки на замовлення торгівців жидів, які за ялівцем приходять до села. Самі ялівцю цілком не вживають.

„Свербивус“—дика рожа. Збирають пізньою осінню, як вже є приморозки. Так само й терен.

4. Ростини.

Лобо́да (Chenopodium album). Збирають в літних місяцях. Відривають листки, очищують, запарюють гарячою водою, витискають і січуть ножем. Додають засмажку й пересмажують.

Щá в а. Не варені, сирі листки, їдять діти.

Кми́н (Carum carvi) збирають літом перед жнивами й сінокосами. „Вимикають“ з корінцями, вяжуть „в мандлі“ й сушать на плоті в цей спосіб, що вбивають мандель на кіл. Якщо висохне, молотять і очищують на вітрі. Часть оставляють собі до хліба, решту продають жидам—торгівцям.

Хрін (Armoratia rusticana, Cochlearia arm.) викопують перед великодніми святами. Уживають тільки на Великдень. Не переховують через зиму, ані не продають.

5. Кора, живиця, галуззя.

Дубової кори вживають як вивару в лічництві.

Кора смереки. Роблять з неї „козуби“, покривають нею колиби, ями на бараболю, бідніші ґазди покривають корою смереки верх хати.

Живиця молодої ялиці. Збирають до пляшок, як лік на легені.

Смола смереки служить до смарування „дратвів“, замазують нею отвори в дерев'яній посудині.

Сік з березн — збирають весною до пляшок. Має бути ліком на легені.

Чатина — це галуззя смереки й ялиці зі шпильками. Уживають на підстілку для худоби. Більше галуззя відтинають, менше січуть на „ковбиці“ (клец, на якім рубають дерево). Чатиною разом з галуззям накривають гній, щоби не висихав, накривають розсаду перед курми та приморозками, отвори в огорожі притикають чатиною, щоби не залазили до огороду кури й не робили шкоди в розсаді. Чатиною зі смереки, ялиці й ялівця направляють „перегони“, щоби вирівняти ями і т. д.

Галуззя, сухе—збирають на паливо й до городження, —свіжо стяте, головно смерекове й з ліщини вживають до виробу обручів на дерев'яну посудину. Галуззя вживають також до випалення на вуголь. Коли жукотинський ґазда має ковальську роботу, як остреня плуга чи барони, то приносить зі собою свій вуголь. Вуголь випалює в лісі. Обрубує з ялиці галуззя, очищує з чатиння та рубає на кусні. Викопує діл, всипує порубане галуззя та підпалює. Коли все вже добре загорить, засипує чатинням та сирою землею. Тепер горить все поволи, дає багато диму без огня. Якщо все вже добре звуглиться й вистигне, виймають цілі кусні вугля.

З галузок смереки роблять „ребра на опалки“, з корінців ялиці плетінку опалок. З галузок лозини виробляють коші на бараболю. З галузок берези роблять мітли, грубими перевивають коли в плоті. З молодих смерек і ялиць роблять „востербй“. Стинають молоду ялицю чи смереку з га-

лузками й чатинням. Галуззя обтинають в половині їх довжини, очищують з дрібних галузок і кори, зі споду відземок затинають, щоби добре було вбити в землю. На це складають сіно та команицю.

Т и ч к и. Сухі, молоді деревця перетинають в густім, молодім лісі, та очищують з галузок. Вживають до підпирання гороху, фасолі, дерев і т. п.

„Б и ч и́ в н а“ роблять з галузок ялівцю.

В лісі збирають чатиння з мохом і зісохлим листям. Частинно вживають як підстілку для худоби, решту додають до гною на перерібку, як навіз.

Зі Старої Соли привозять фірами солянку, з якої виварюють сіль.

Пісок, камінь, глину вживають до будови.

Хлопці вишукують по лісах і толоках мід джмелів, який зараз зїдають.

6. Риболовство.

В Жукотині пливе ріка Дністер, до якої впадають потоки: Горішній потік, Долішній потік, Дністрянський потік. Риби є тут тільки дрібні, — які не мають окремих назов, — а звуть їх „риба“. Більші риби називають „смежі“. Спеціяльно риболовством ніхто не займається, а ловлять переважно підчас повені. Риби ловлять:

„р и ш и т о м“. Як вода є так велика, що риба задержатися не може й іде з водою, то стають у воді при березі й черпають воду решетом на беріг. В цей спосіб удається часто зловити рибу.

К о р и т о м ловлять рибу, якщо вода не є велика. Беруть корито, в якім є ще рештки тіста й кладуть в ріку. Корито накривають галузками верби, та оставляють якийсь час у воді. Риби йдуть до корита межи галузки, та зїдають тісто. Тоді заходить з противних сторін тихо двох людей у воду, беруть скоро корито за вуха та виносять разом з рибами на беріг.

С і т к о ю, зробленою з двох нахрест уложених, трохи зігнутих патиків, на яких є розіпнята сітка. (Табл. I. 1). У чотирьох кінців патика є привязані шнурки до жердки. Сітки такої вживають, коли вода є велика, або в цей спосіб,

що як вода є мала, один ловить в сітку, а двох вганяє рибу з помежи камінів в сторону риболова.

„Черпаком“. Це круглий обруч, на якім є сітка. Виглядає як сітка до ловлення мотилів, тільки дещо більша (Тбл. І. 2).

Гачком на рибу, який купують в Турці, або від торгівців, які з різним крамом приходять до села.

Раки. Багато раків ловлять в притоках Дністра, т. зв. „потоках“. Ловлять руками або на вудку, на акій є притверджена припалена на вогні жаба. Раки їдять або продають в Лімній.

7. Ловецтво.

Стрільної зброї жукотинські ґазди не мають і не вживають. Дикі птахи та звірята ловлять лапками.

„Забивають дверми“. Взимі, коли є великі морози і завія, сиплють на землю на обійстю полову зі зерном. Над тим уставляють старі двері, або разом збиті дошки (табл. І, 3.) під кутом 45^0 та підпирають кілком, до якого привязують шнурок. За конець шнурка тримає ловець, укритий у стайні. До зерна злітаються воробці, й якщо багато їх назбирається, ловець потягає за шнурок, двері спадають і своїм тягаром забивають птахи. В цей спосіб удається забити нараз 10—15 воробців.

„На сило́“. (Табл. І., 4 а, б). З кінського волосіння роблять ключки, які завязують на шнурок. Шнурок з ключками привязують до жердки колосся. Птиці сідають на колосся, визбирують зерно, притім ловляться на ключки за ніжки або головки.

Заяці ловлять „за загородов при оборозі“. Стіг сіна, що стоїть за хатою, обгороджують звичайно „ти́ном“, т. є густим плотом — парканом. З одної сторони тину провадять до середини дверці, які легко отвирають та замикаються. До дверий привязують шнурок. Ловець тримає за кінець шнурка й укривається в стайні. Коли на дворі є мороз і заметіль, заяці шукають за поживою, зближаються до хати, заходять через двері до стога та зїдають сіно. Коли під стогом збереться кілька заяців, ловець потягненням шнурка замикає дверцята, та виловлює заяці.

„На скринку“ ловлять куниці й тхорі. Скринку цю (Табл. І. 5), якої один бік становить рухома стінка, підносять

вгору, підпирають кілком, який стоїть на листовці, званій „язичок“. В скринку вкладають яйця. Коли куниця увійде до середини скринки за яйцями, то незначно діткне язичка, западається стінка, та замикає в скринці звіря.

8. Нищення звірят шкідників.

Миші—ловлять на лапку, звану „па́сть“. (Табл. І. 6) Це дві дощинки, з котрих горішня підперта патичком, який лучиться з язичком. На язичку кладуть кусник їди. Миш дотикає їду, язичок потягає пірпірку, дощинка горішня, на якій є тяжкий камінь, спадає та забиває миш.

Воші вбивають спеціяльними ручками „вошівки“ (Табл. І. 7). Це два патички, на кінці мають згрубіння. На долішню кладуть вош, а горішньою придавлюють. Сьогодні вже того не вживають, бо гіґієнічні обставини покращали.

Мухи труять моримухами або в курних хатах вилапують в такий спосіб: Запалюють в печі чатиння, щоби в хаті було багато диму. Мухи, оголомшені димом, з вищих місць, злітають на нижчі. Тоді беруть замочене у воді сито, зганяють мухи в один кут, і махаючи ситом, виловлюють їх в сито. Зі сита зсипують мухи на землю, а на землі визбирують їх квочки з курятами.

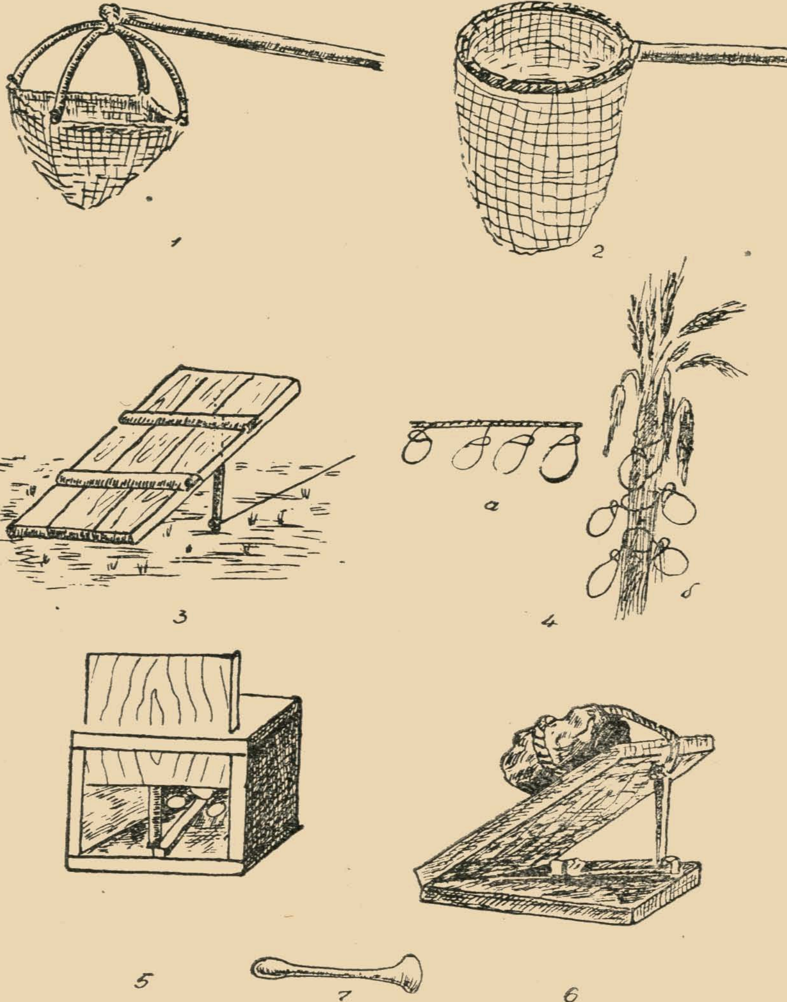

1. Сітка. 2. Черпак. 3. „Двері". 4. а, б „Сило́".
5. Лапка на скринку". 6. Пасть. 7. Вошівка.

II.

ДЕРЕВЛЯНА ПОСУДИНА, ТА ДЕРЕВЛЯНЕ ДОМАШНЄ ПРИЛАДДЯ.

Жукотинський ґазда не купує по торгах і ярмарках деревляної посудини та господарського деревляного приладдя. Ці речі роблені в селі, далеко дешевше його коштують, а що важніше, не мусить за них платити готівкою, про яку в наших горах все було й є тяжко. За працю віддає працею, а матеріял має свій. Жукотин має ґаздів, що крім праці на ріллі, коло ліса та скотарства мають, як побічний заробіток, боднарство, та виріб домашнього й господарського деревляного приладдя. Таким знаним майстром—боднаром був перед кількома роками покійний Іван Зинич.

Жукотин має около 200 нумерів, на це 15 боднарів, а саме: Мацур Дмитро, званий Бутримів, Рудий Федьо, зв. Варварич, Жабич Василь, зв. Будзик, Зинич Василь, Зинич Петро, Лехновський Дмитро, зв. Кураж, Лехновський Павло, зв. Трохим, Лехновський Андрій, зв. Андрійків, Будз Федьо син Павла, Петришак Іван, Жабич Гнат, зв. Мачало, Джебжиняк Петро, зв. Лімницький, Данчишак Луць, зв. Опаренник, Баран Степан, Жабич Микола, зв. Біндер.

Якщо ґазда потребує якоїсь деревляної посудини, чи деревляного господарського приладдя, віддає його роботу сільському майстрові. Такий майстер не відбував ніякої фахової науки, — не був в терміні. Вчиться один від другого, часто цей фах остає в родині. Мимо цього, зчасом „майстер“ на-

бирає такої вправи та зручности, що вироби його є виконані без закиду.

Прилади, якими майстер послугується при боднарській роботі, є досить примітивні. Вони є: пилка, звичайне долото й „жалобча́сте", топір, „одноручка" обіручний ніж, „шистерня" (циркель), „вши́рник" (долото до роблення рівця на дно посудини), „фільба́нок" (більший струг), „ла́вка" (нерухома лавка-струг), ручна токарня (Табл. V, 7), „те́слиця" (до роблення рівців), широкий топір до тесання брусів, „пугач" (одноручна пилка), „струг" (до роблення рівців в ґонтах), молоток, сверлики. Більші майстри мають ніжну токарку.

Матеріял на виріб предмету дає звичайно ґазда сам. Переважно виконується з мякого дерева,—ялиці, смереки, верби, —до виробу деяких предметів уживають твердого дерева, як: ясеня, бука й липи.

Деревляна домашня посудина.

Глиняну кухонну й домашню посудину (Літ. Бой. V. І. Максимчук: Домашня й кухонна посудина в Старім Самборі) купує ґазда від торгівців, що товар свій довозять фірами до села. На торзі мусів би платити грішми,—тут вимінює за яйця, льон, та інші сільські продукти. Якщо купує на торзі, то в Турці, або Літовищі. Залізна та емальована посудина є дорога, й длятого має дуже малий збут на Бойківщині. Зате деревляна, домашня посудина має дотепер дуже широке примінення, як дуже дешева й легка до набуття.

Деревляна посудина є двоякого рода:

А). Зложена з окремих куснів, клепок, „дуга". [1])

Б). Вирізана з одного кусня дерева.

На виріб дуг надається головно смерека. Її дерево гарно дається колоти, має мало суків. Клец ріжеться на відповідно великі кусні, котрі сушиться. Осередок, який є дуже мякий і крихкий, не надається до виробу дуги. Дуги сушаться в тіні, не на сонці, бо пукають. Сушення триває $^1/_2$ - 1 року.

---

[1]) Гринченко: Словарь украинскаго языка. Т. І. ст. 453. дуга́, ги, согнутая линія или согнутый дугою предметь. Часть розличныхъ снарядовъ.

Желеховский: Малоруско — німецкий словар. Т. І. ст. 28, дуга́, f. Bogen.

о. Кміт. Ю. Словник бойківського говору, Літ. Бой. VI. Дуга̀ — клепка, складова часть бочки, цебра і т. д.

Наперед виструґується зовнішню сторону одноручним ножем. Дуги припасовується одну до другої так, щоби прилягали цілком докладно до себе. Допасовується на залізнім обручі, який уставляється на трьох патиках у відповідній висоті над землею. Всередині вирівнюється дуги одноручкою. Рівець на дно у споду посудини називається „втори“.

Дно робиться з того самого дерева, що решта посудини, воно є або одностайне, або зложене з кількох частей. Величину дна міриться „шистернею“. Найкращі обручі є з ліщини. Вяжеться їх в замок.

А. Деревляна посудина, зложена з поодиноких куснів—дуг.

1). „Стáнов, станвѝ“ [2]) (Табл. II., 1) це рід бочки на капусту. Звичайно це більші посудини, високі на 1-1½ m. Вгорі широкі на 75 — 90 cm., вдолині 1 — 1·25 m. Має три ряди по три обручі з ліщини, замкнені „на замок“. Вух не має.

2). „Зварялник“ [3]) (Табл. II., 2) (Чи ви вже полотно зваряли?). Деревляна посудина до виварювання сирого полотна й підварювання збіжжя — головно вівса на крупи. Вона є на трьох ніжках, які становлять рівночасно дуги посудини. Висота посудини 80 cm. до 1 m. разом з ніжками. Зварялники на полотно є більші, на збіжжя менші. Посудина вгорі дещо вища, вдолині ширша. Має три пари по три обручів. У споду посудини в дні находиться отвір для випускання води, який замикається кілком. Горішній отвір накриває покрива. На кілька хат припадає звичайно один зварялник. Полотно „варят“ у зварялнику в такий спосіб: На дно посудини дається верству попелу на 1—1·5 cm. грубу. Полотно звивається в рульон, а межи його верстви сиплеться попіл. На верх кладеться розпалені на вогні камінні плитки, а на це все ллється згори кипячу воду, та покривається покривою. Вода з попелом дає луг, гарячі камені задержують довго тепло. Тепер оставляється так все на 24 годин, після

---

[2]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II. Ст. 196. Станов, станви, станвави, большая кадка, бочка.

[3]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I. Зваряти, ряю, — єш. В горах повідають: золити шматя. Перепране шмаття кладуть до зварялні, посипують попелом, наливають кипячою водою й кидають розпалене на вогні каміння.

Матеріяли укр. руської етнольоґії. Том III, стор. 33, 34

Moszyński: Kultura ludowa Słowian, T. I, ст. 298.

Falkowski-Pasznycki: Na pograniczu łemkowsko-bojkowskiem ст. 36.

того часу отвирається у споді кілок, вода поволі спливає. Полотно вибирається із зварялника та переться на ріці.

Цілком такий самий, тільки дещо менший є зварялник на крупи. На дні зварялника укладається верству розпалених на вогні камінних плиток, та на це знову верству гарячих каменів та збіжжя, а на верх знову гарячі камені. Це зливають кипячою водою, покривають покривою та оставляють через ніч. Рано отвирають у споді кілок, випускають воду. Якщо вода стече, вибирається збіжжя зі звaралника. Під упливом гарячої водної пари відстає зі збіжжя луска, яка під жорнами цілком відпадає.

3). „Б о́ д н я“ [4]) (Табл. II, 3) деревляна посудина на овече молоко. Має стале дно й стало притверджену покриву. Є зроблена з мякого дерева. Вгорі й долині однаково широка. Вгорі й долині обручі з ліщини. При краю покриви отвір, який замикається кілком, — до виливання молока. Всередині покриви більший отвір з двома випусками, через який вливається молоко. Затикається він відповідно припасованим чопом, який після вложення в отвір обертається о 90^0 так, що тепер цілком щільно замикає впустовий отвір. Ця посудина може помістити 25—30 літрів молока.

4). „Ц и б е́ р“. [5]) (Табл. II, 4). Посудина з мякого дерева, з двома вухами, з отворами на пальці. „Цибри́“ можуть бути різної величини. Можуть бути з ширшим верхом, а вужчим дном, або навпаки. Має широке пристосовання в ґаздівстві.

5). „К о н о́ в ц я“, „к о н о́ в ц і“, „к о н в и́“ (Табл. II, 5 а, 5 б, 5 в). Деревляна посудина до ношення та переховування води. Внизу ширша, горою звужується. Горішній отвір або рівнобіжний до дна (5 а), або скісний (5 б), або з дзьобиком (5 в). Вгорі й долині посудини по 2 обручі.

---

[4]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 81. бо́дня, ні — кадка.

Метлинскій А: Народныя южнорускія пѣсні. Київ, 1854 ст. 213.

Шухевич В.: Гуцульщина, Львів 1899. Т. I. ст. 250.

Чубинскій: Матеріялы и изслѣдованія“ Сиґ. 1872—1878, VII 383, 388. Труди етнографическо-статистической експедиціи въ западно-русскій край.

Желеховский. Укр. нім. словар Том I, ст. 37. Бо́дня = grosser Fass mit Verschluss.

„о. Кміт Ю. Словар бойківського говору Літ. Бой. Т. IV. ст. 17.

[5]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, Ст. 245 цебер-бра, t. большое ведро.

Шухевич В., Гуцульщина, Львів 1899, Т. I, Ст. 250.

Дуга з ручкою є вироблена з одного кусня дерева. Горішня часть причепу вушка мусить бути так вироблена, щоби на місці злучення був сучок, якого одна половина є в дузі, друга в ручці. Інакше вухо зараз відірветься від дуги. Вдолині й горі конви є по 3 обручі. Горішній обруч іде в отвір вуха.

6. „Купі́лниця“ [6]) (Табл. II. ч. 6) деревляна посудина, яка служить до купання дітей. Має форму еліпси, є висока на 25—30 cm., довга 80 cm. Має двоє вух з отворами на пальці. Вгорі й долині має по одному обручі.

7. „Скопи́ць“ [7]) (Табл. II, 7.) деревляна посудина до доєння молока. Висока 35—40 cm., вдолині вужча, вгорі ширша. Має одно вухо з отвором на палець. Перед скіпця є вищий, часть з вухом нижча, а це тому, що як за вухо несеться скопець з молоком, то перед похиляється, й якщо-б перед був так само високий як зад посудини, молоко виливалося би.

8. „Пу́тня“ (Табл. II, 8 а, 8 б). Плоска посудина до ношення води. Верх ширский, дно вужче, оба у формі еліпси. На плоскій стороні вухо з отвором на пальці. Посудина тому пласка, що воду в ній несеться за одно вухо коло ноги. Інакше посудина перехиляся би й вода виливалася б.

9. „Святи́лничка“ (Табл. II. 9 а, 9 б). (Муз. Бой. ч. 3386, 1619). Це деревляна посудина з ручкою. Гора вужча, спід ширший. Вгорі й долині посудини по одному обручеві. На більшім промірі посудини находиться деревляна ручка для ношення посудини. Покрива з вирізами на ручку. В тій посудині носять на Великдень до церкви свячене. Звичайно до інших цілей її не вживають.

10. „Ма̀цька“. Деревляна посудина (Табл. II. 10 а, 10 б) до мірення овечого сира. Долом ширша, вужча горою. Має два вуха з отворами або без отворів. Покрива з вирізами на вуха. Має два полумацьки.

11. „Вівчий полу́мацьок“ (Табл. 1. II. 12). Посудина деревляна, ширша долом, вужча горою. Вгорі й долині по дві пари обручів. На одну мацьку йде два полумацьки.

„Вата́г“ (вівчар), що бере вівці на випас на свою толоку, дає ґазді за одну вівцю за час від Великодня до Воздвиження Чесного Хреста один полумацьок. На „о-

[6]) Желеховский: Укр. нім. слов. Т. II, ст. 327. Купільниця, купільник.

[7]) Шухевич В. Гуцульщина, Львів 1899. Т. I, ст. 251.

сінку“ — т. є від Чесного Хреста до снігу—бере вівці на випас інший ґазда й також за одну вівцю дає один полумацьок.

12. „П о л у́ м а ц ь о к“ [8]) (Табл. ч. 11) це міра до мірення збіжжя. Передня часть отвору посудини закінчена дзьобом. По противній стороні одно вухо з отвором на пальці. Має вгорі й долині по одному обручеві. Містить в собі 25 kg. збіжжя.

13. „Г а́ р н е ц ь“ (Табл. II, ч. 13) — це деревляна посудина у формі циліндра. Має чотири літри. Служить головно до мірення збіжжя, насіння, як льону, команиці, конопель ітд.

14. „Д і й н и ц я“ (Табл. II, ч. 14) це деревляна посудина для доєння овець. Дно широке, щоби дійниця сильно прилягала до землі й не перевернулася. Гора значно вужча. Має два вуха з вирізом на два пальці, щоби дійницю добре зі землі з молоком піднести.

15. „Д і́ ж к а“ [9]) до розчинення тіста. (Табл. II. ч. 15). Ширша горою, вужча долом, без вух, має подвійні обручі. Може бути різної величини, залежно від кількости челяді.

16. „Ш а ф л и к“, (Табл. II. ч. 16.) посудина ширша горою, вужча долом, з одним вухом з вирізом на палець і подвійними обручами. Може бути різної величини, залежно від призначення.

17). „Ма̀ с н и ч к а“ [10]) (Табл. II 17 а, б, в.)-(Муз. Бой. 1890) складається з трьох частей. Часть перша — „масничка“ ширша долом, дещо вужча горою, має вдолині й серецині по 2 обручі, горою один. В це входить друга часть, „верхняк“ — який має в горішній половині деревляне денко з отвором на „колотівцю“. Має форму циліндра вгорі й долині по одному обручеві. Через отвір денка другої посудини переходить дрючок колотівки, це є округлої дощинки з кількома отворами довкола дрючка.

Б. Посудина вирізана з одного кусня дерева, або зі вставленими днами.

До виробу такої посудини надається найкраще верба, може однак бути й інше мяке дерево, як ялиця. На виріб

---

[8]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II. ст. 289. Полумацьок—цька, мѣра сыпучихъ тѣлъ.

[9]) Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu, Стор. 36.
Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 390 діжка-ки, діжа.

[10]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 108. Масничка—и.
Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu, Стор. 91.

більшої посудини муситься вишукати відповідно великий пень. Пень у середині порохнявий зі здоровими стінами надається дуже добре на таку посудину, бо майстер має тоді менше роботи. Кору зверха пня здіймається. Якщо пень є всередині порохнявий, кладеться там вогонь так, щоби випалилася середина, а боки остали ненарушені. Порохно легко пальне, скорше згорить. Решту мусить майстер видовбувати сокирою та одноручкою. Залежно від величини посудини, оставляється відповідню грубість стін — від 0·5—5 cm. До виробу такої посудини надається найкраще верба тому, бо свіжа — сира є мяка до оброблення, а якщо висохне, є дуже тверда. По друге, якщо висохне, зменшує свій обєм і в цей спосіб затискає твердо дно. Дно робиться з дерева твердого, найкраще з бука. Складається з 3—4 частей. Наперед закладається в рівець дві напроти себе положені зовнішні части, а відтак середину. Дно мусить добре пасувати, а як до того бік посудини добре висохне, то стисне так дно, що вже не випадає.

1. „К á д о в б“ (Табл. III. ч. 1) служить до переховування збіжжя. Може бути різної величини — доходить до 2·5 m., а перекрій до одного m. й може помістити в собі 35—40 m. збіжжя. Бувають так великі, що через двері не можуть вміститися й при будові хати забудовується їх. Майже все з ялиці.

2. „Ґ е л é т к а“ [11]) (Табл. III. ч. 2). Менша як кодовб. Може бути різної величини, залежно від призначення, як на сіль, муку, насіння й т. д. Майже все з верби. Часто бувають з одним вухом, з того самого кусня дерева. Робиться це так, що при обтинанні краю, оставляється кусок дерева на вироблення вуха. Дно доробляють з твердого дерева.

3. „Б а р ú л к а“ [12]) (Табл. III, ч. 3) (Муз. Бой. ч. 2836) це посудина на горілку.

Миколаю, я вмираю,
Біжи по горілку,
Та не бери малу фляшку,
Возьми си барилку.

---

[11]) Гринченко: Слов. укр. яз. Том I, Ст. 348. Ґелета, ти, ж. деревянный посудъ, бочевокъ.

Матер. До укр. етнол. Том III, ст. 40.

[12]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I. ст. 30.

Етноґр. Збір. Н. Т. ім. Ш. Т. XII, XIII.

о. Кміт Ю. Словар бойківського говору Літ. Бой. III, ст. 12.

Роблять її з вербового дерева, з двома сталими днами — з твердого дерева. Всередині боку посудини згрубіння, на якім находиться отвір на кілок до замикання посудини. Давніше була в кожній хаті, сьогодні належить до рідкости, та вже їх не виробляють.

4. „К о р и́ т о“ [13]) (Табл. III, ч. 4) вироблене з одного кусня дерева, головно з верби. Може бути велике, менше або мале.

а) Більшого вживають до розчинення тіста на пасху. Вибирається здоровий пень. Нутро видовбується, вигладжується зовнішню частину з оставленням дерева на вуха, які роблять з того самого кусня дерева.

б) Корито менше (Муз. Бой. ч. 3885) служить до щоденного вжитку, до розчинення паланят (ощіпок). Є воно таке саме, різниться тільки розмірами.

в) Корито мале, зроблене так само як попередні, тільки є мале. В нім дається сіль до лизання для овець.

5. „В а л і в“ „в а л о́ в и“ [14]) (Табл. III, ч. 5). Корито для свиней. Робиться з ялиці, з досить тонкого клеца, — бо посудина є значно тонша від корита, — зате досить довга. Довжина звичайно два m. ширина 25 cm., високе 15—25 cm. Для більших свиней роблять більші, для пацят менші.

6. „Ж о л о́ б — б и“ [15]) (Табл. III, ч. 6). До стайні роблять з одного кусня дерева, без вух. Довгі на 4 m. й більше, широкі 30—50 cm. На виріб надається найкраще порохнява ялиця.

7. „З а в і с и́ с т а к о л и́ с к а“ (Табл. III, ч. 7). Роблять з ялиці або з верби з одного кусня. Перед, де лежить головка дитини, вищий, зад, де ніжки — нижчий. Має два вуха, вироблені з того самого кусня дерева, з отвором на шнур. На споді колиски отвір, через який витікає моч дитини.

---

[13]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 284.
Симоновъ Т. П. Разказы. „Киевська старина“. Київ 1900, ст. 19.
Шухевич: Гуцульщина, Львів 1899, ст. 248.
Falkowski — Pasznycki: Na pograniczu... ст. 69, 96.
[14]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 124 ва́лів — ло́ва.
Верхратскій: Знадоби до словаря южноруского Львів 1877.
Етноґр. Збір. Н. Т. ім. Ш. І. Франко, Львів 1901, Т. X. ст. 135.
о. Кміт Ю. Словар бойківського говору, Літ. Бой. IV.
[15]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 490.
Шухевич В.: Гуцульщина Т. I, ст. 185.

8. „Віячка“ (Табл. III, ч. 8) до поливання полотна на ріці. Зроблена разом з ручкою з одного кусня твердого дерева, найчастіше з ягора. Віячкою черпається воду з ріки й поливається зложене на березі полотно.

9. „Віячка до віяння збіжжя“. [16]) Цілком така сама, як попередня, тільки більша.

10. „Денця до ціджения булі“ (Табл. III, ч. 9). Деревляний кружок з короткою ручкою. Денко всередині дещо вглублене. Роблять з одного кусня твердого дерева. Служить до ціджения бараболі в цей спосіб, що горшок з бараболею притикається денцем з оставленням шпари для відпливу води.

11. „Каленица“ [17]) (Табл. III, ч. 10). Деревляна посудина, вирізана з одного кусня вербового дерева, разом з вухом. Виміри 25×15. В калениці тримається розпущену ясну глину т. зв. „сину“, та шматку „клач“. Служить до засмаровування челюстей в печі. Стоїть під лавою коло полиці.

12. „Валівка котяча“ [18]) (Табл. III, ч. 11) з чотирокутного клеца, 15×20. Вирізується вуха та видовбується заглиблення, до якого наливається молока для котів.

Крім вище поданих предметів щоденнього вжитку, виробляють майстри села Жукотина й інші господарські прилади. Покищо починаю в цій статті більші предмети — як вози, плуги, ткацькі варстати й т. д., а подаю тільки найчастіше вживані дрібні предмети, вироблені домашнім промислом. Такий майстер вміє робити все, що відноситься до виробів з дерева, — почавши від будови хати, до ложки.

1. „Кáчівка“ (Табл. III. ч. 12) деревляний валок, з твердого дерева. На однім кінці заокруглений, на другім тоншім, простий. Служить до валькування тіста, до тертя маку й сімені, та до маґлювання білля.

2. „Заткáльниця“ (Табл. III. ч. 13). Дошка, витесана з пня твердого дерева. Служить до затикання отвору печі. Величина заткальниці відповідна до величини отвору печі.

---

[16]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 244.
Матеріяли до укр. етнол. Т. I, ст. 166.
Moszyński: Kultura ludowa Słowian T. I, ст. 207.

[17]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 210.
Верхратскій: Знадоби до словаря южноруского. Львів, 1877. ст. 29.

[18]) о. Ю. Кміт: Словар бойківського говору, Літ. Бой. ч: IV.

3. „Пра́йник“ [19]) (Табл. III. ч. 14) (Муз. Бой. ч. 9886) зроблений з одного кусня дерева. Ручка округла. Перуть ним на ріці.

4. „Пра́йник карбо́ваний“ [20]) (Табл. III. ч. 15), такий самий як попередній, тільки з карбами.

5. „Ли́жка“ [21]) (Табл. III. ч. 16). (Муз. Бой. ч: 2282/46). Як матеріялу вживають осики, або липи. Витинають клецки відповідної величини й грубости. Не сушать їх, тільки роблять зі сирого дерева, бо таке дається легше обробити. З грубої тріски обтинають топором, потому стружать ножем. Середину вистругується „стругом“ т. є закривленим ножем. Готову лижку вигладжують склом.

6. „Варі́шка“ [22]), така сама як ложка, тільки значно більша. Служить до черпання з горшка борщу на великих святах, весіллях, празниках і т. д.

7. „Колотівця“ (Табл. III. ч. 17). (Муз. Бой. ч. 2299/1). Роблять її в цей спосіб, що обтинають вершок молодої ялиці. Горішня частина вершка становить ручку, а відповідно обтяте галуззя „ріжки“. Служить до душення бараболі, менші до колочення „чиру“.

8. „Деревляна лопа́та“ може бути:

а) менша, (Табл. IV. ч. 1) служить до щоденнього вжитку, до „саджання“ ощипків і хліба до печі. Роблять її з мякого дерева, разом з ручкою з одного кусня дерева.

б) більша, (Табл. IV. ч. 2) служить до саджання пасхи. Від попередньої різниться величиною й тим, що лопата є округла. Не вживають її через цілий рік, тільки перед великодніми святами „до саджання“ пасхи. Влітї, як зближається буря, виставляють лопату на двір під пліт, щоби розігнати бурю, й тому находиться в кожній хаті.

9. „Коче́рга“ [23]) (Табл. IV. ч. 3). (Муз. Бой. 3887). Роблять з бучини, або з ялиці. Складається з двох частей: часть, якою вигортається вуголь з печі це „кочерга“. Має

---

[19]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 401. - прайник — пральник Верхратскій: Знадоби до словаря южнорус. ст. 55.

[20]) Falkowski-Pasznycki: Na pograniczu... ст. 36.

[21]) Матер до укр.-рус. етнол. Т. IV, ст. 247.

[22]) о. Кміт Ю. Словар бойківського говору, Літ. Бой. IV, ст. 23. вариха, варишка.

[23]) Falkowski-Pasznycki: Na pograniczu... ст. 31. Фальковскі: Село Волосате.. Літ. Бой. V, ст. 26.

форму півкола, всередині якого є діра, в яку є встромлений патик, „вожіх“ з мякого дерева, 2—2·5 m. довгий.

10. „Ватра́лька“ [24]) (Табл. IV. ч. 4). Роблять з твердого дерева, найчастіше з бучини. Служить до поправлювання вогня у печі. Ручка 1·5—2 m. довга.

11. „Ку́шка“ (Табл. IV. ч. 5). (Муз. Бой. ч. 1890/3). Це деревляна посудина на переховування каміння до коси. Має вухо, яке затикається за пояс, — зроблене з одного кусня твердого дерева.

12. „Ви́ла“ [25]) (Табл. IV. ч. 6). (Муз. Бой. ч. 9232, 1517, 2689/3, 2373), до гною, роблять з твердого дерева, з бука або з ясеня. Зуби вил лучаться зі собою поперечкою всередині. Середній зуб становить з ручкою одну цілість. Поперечка лучить його вгорі з двома іншими зубами. На кінці ручки є коротка деревляна поперечка, щоби краще вила „їмати“. Вживають найчастіше до розкидування гною на полі.

13. „Вила до соломи“ (Табл. IV. ч. 7), вироблені з одного кусня твердого дерева, з бука або з ясеня. Служать до мішання соломи зі сіном для худоби.

14. „Лопа́та до гною“ [26]) (Табл. IV. ч. 8.) (Муз. Бой. ч. 2690, 2323), зроблена з твердого дерева. Ручка й лопата творять одну цілість з державком. Служить до усування гною зпід худоби на середину стайні.

15. „Копа́чка“, (Табл. IV. ч. 9), зроблена з твердого дерева, ручка з мякого. Обух копачки чотирокутний, часть остро закінчена творить джаґан. В копачці переходить через отвір на ручку кілок. Служить до скидування гною з воза на поле. Є тому деревляна, бо залізна калічила би дошки на возі (гнійниці), а деревляна, хоч остра, дошок не ушкоджує.

16. Граблі́ [27]) (Табл. IV, ч. 10). Розрізняємо два роди граблів:

а) „Щипа́вні граблі́“ служать до „щиняня“ підчас молочення, т. є відділення вимолоченого зерна від соломи. Валок є зроблений з яворового дерева, зуби з ясеня, „гребе́вно“ з мякого дерева. Щоби валок не хитався, є гребевно при

[24]) о. Кміт Ю. Словар бойківського говору, Літ. Бой. IV, ст. 23.
[25]) Moszyński: Kultura ludowa Słowian, T. I, ст. 145.
[26]) Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu, ст. 24.
[27]) Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu, ст. 24.

кінці розколене на дві части, з котрих кожна входить у валок.

б) граблі до грабання сіна, соломи. Назви поодиноких частей так як в попередно поданих граблях, також ці граблі є виконані з такого самого матеріялу, як „щиняві". Різниця тільки в зубцях. Зубці попередно описаних грабель при насаді широкі, при кінці гостро закінчені, зате граблі до грабання сіна мають зуби на кінці та при насаді однакової грубости.

17. „В и́ л а н а с н о п и". (Табл. IV, ч. 12). (Муз. Бой. ч. 3888). Сьогодні вживають звичайно залізних — давніше вживали деревляних, власного виробу. Виконані з одного кусня мякого дерева. Вилці короткі, гостро закінчені, ручка довга на 2 m. й більше. Служать до накидування снопів на полі на фіру.

18. „М о т і́ ч и н а" — це дрючок до мотики. Роблять з мякого дерева, на яке закладають залізну мотику.

19. „Ц і́ п"[28]) (Табл. IV, ч. 13) (Муз. Бой. 2689/2). „Били́нь" виконаний з бука, „ціпи́вно" з мякого дерева. На билині зігнутий патик і звязаний з ціпивном шнуром називається „вало́в". Таке саме на ціпивні називають „ка́пиця". Волов получена з капицею шнурком, або ременем, що називається „звя́зь".

20. „К і с а́" (Табл. IV, ч. 14) це дрючок до коси, з твердого дерева, найкраще з ясеня, в перекрою чотиро-кутний. Всередині „ру́чка", долішня часть, це „пя́тка". Долішня часть остро обтята, до котрої заходить відповідний клинок на косу. Лучиться клямрою зі заліза.

21. „П а́ л и ц я", костур, бук (хоч не конче з букового дерева). Це звичайна ліска, яку кожний сам собі робить. Матеріял різний — ялиця, явір, ясінь, бук, ліщина. Цілком рівна, без жадного загнуття, чи сука як держака на руку, а з обох кінців рівно затята.

22. „К и я́ н ь, к и я́ н і" (Муз. Бой. ч. 2579/3, 3889). Ліски такі роблять жукотинські майстри. До виробу кияні надається найліпше яловець. Вибирається просту галузку, з куснем коріня, „ві́дземок". Очищується з галуззя, а лишається кору. Відземок „запарюється" в огні зі сирої чатини. Через таке „запарення" відземок стає мякий, дуже податний.

[28]) Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu, ст. 24.
Moszyński K.: Kultura ludowa Słowian, T. I, ст. 203—207.
Фальковскі: Село Волосате, ліського пов. Літ. Бой. V, ст. 25.

Тепер вигинається відземок довкола пенька (Табл. IV, ч. 15), конець його звязується з ліскою й так лишається кілька день, поки цілком не затверднє.

Війти й дуже поважні ґазди носять кияні з ясеня. Вибирається молодий округлий пеньок ясеня, або молодий грубший пеньок ясеня, розколюється так, щоби мала в перекрою форму квадрату. Один конець запарюють в печі й загинають довкола круглого пенька, завязують так, як попередньо описано.

23. „П а́ л и ц я д р у́ ж б и“, (Табл. IV, ч. 16). (Муз. Бой. ч. 2092/2). Роблять з ясеня так, що галка й палиця є з одного кусня. Так галка, як і ліска є в перекрою шестикутна. Тепер роблять палиці без галки, круглі, з діркою при кінці на ремінь, який закладають на руку. Палицю прикрашують рівцями, які заливають циною „щоби сьа світила“.

24. „Б у ж д и ґ а р н я“, [29]) (Муз. Бой. ч. 1942) це палиця з якогонебудь дерева, з кулькою виробленою зі сука.

25. „К а́ р б и“ (Табл. IV, ч. 18), (Муз. Бой. ч. 2079/1, 2091). Дрючок різної величини, від 1—2 m. На дрючку значили собі неписьменні війти карбами, скільки має котрий ґазда платити податку.

К о ш и к а р с т в о в Жукотині є слабо розвинене й нема багато родів кошикарських виробів. Не займаються кошикарством ґазди — майстри, уважають цю роботу за „негідну“ для себе. Зате немає майже пастуха в селі, щоби не вмів робити кошиків. — Це головно робота пастухів. Щоби не оминути й цієї галузі домашнього промислу Жукотина, згадаю додатково про те в цій статті.

1. „К о ш і н а б а р а б о л ю“, уживані головно до складання на полі викопаної бараболі. Горою ширші тому, щоби викопану бараболю здалека можна трапити в кіш, долом вужчі. До виробу вживають неокорованої лозини. Коші роблять різної величини, з одним або двома вухами.

---

[29]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 107. Буждиґа́рня, ні, ж. разваливающаяся хата.

Матеріяли до укр. рус. етнол. Т. II, ст. 112.

о. Кміт Ю.: Словар бойківського говору. Літ. Бой. IV, ст. 20. Буждиґарня — пуста, дрантива хата.

2. „Опáлки". [30]) (Муз. Бой. 3060). Роблять зі смереки. На руштовання вживають галуззя, на „оплет" коріння смереки. Галузки смереки очищується з більших галузок і вкладається до вогня з чатини, щоби „запарилися". Таке галуззя стається мяке й податне, легко дається зігнути в коло. Кінці зав'язується зі зобою корою галузки, яка по запаренні легко сходить. Коли галуззя вже вистигне, окоровується до решти, ще раз очищується зі сучків по обтятих галузках і робиться „зáмки", т. є затинається оба кінці, робиться на затяттях карби, які за себе заходять. Кінці звязується тоненьким корінням смереки. Так приладжене галуззя називається „обвід". Один обвід робиться більший, другий дещо менший. Менший обвід заходить на більший. З більшого робиться ручку. Обвід привязується до обводу тоненьким корінчиком (Табл. IV, ч. 17). Тепер робиться „ребра", це є півкола для замкнення боків. Межи ті ребра вплітається „плетіння". Плетіння, це корінчики смереки, звані „кóрчі". Смерека має зараз під мохом дуже довгі, а тоненькі корінчики, які виривається зі землі. Вони нераз довгі на кілька метрів, а тоненькі як шнурок. В сирім стані дуже легко здіймається з них кора.

Кошики такі, опалки, дуже тривалі, служать до ношення грибів, ягід, яєць, рільних продуктів і т. д. Величина їх різна, від маленьких, до дуже навіть великих.

3. „Каганець для худоби". Якщо женеться худобу вузькою дорогою межи полями, закладається на писок кошикові „каганці", щоби худоба не робила шкоди на полі. Каганці робиться так само, як кошики.

4. „Козýби" (Муз. Бой. 1693/а, 1694/б) роблять з кори смереки. Стягається зі смереки кору у формі чотирокутника та згинається всередині. Краєм роблять дірки гострим кольцем і зшивають „корчом" смереки. Ручку доробляють з кори. Служить до ношення ягід, грибів.

5. „Трійця" (Муз. Бой. ч. 1593/2) це тоненькі галузки смереки, очищені й окоровані, на які набивають ягоди.

---

[30]) Moszyński: Kultura ludowa Słowian, T. I, ст. 233.

1. Станов. 2. „Зварялник“. 3. Бодня. 4. Цибер. 5 а, б, в. Коновця. 6. „Купілниця“. 7. Скопиць, 8 а, б. Путня, 9 а, б. „Святилничка“, 10 а, б. Мацька. 11. Полумацьок. 12. Вівчий полумацьок. 13. Гарнець. 14. Дійниця. 15. Діжка. 16. Шафлик, 17 а, б, в. Масничка.

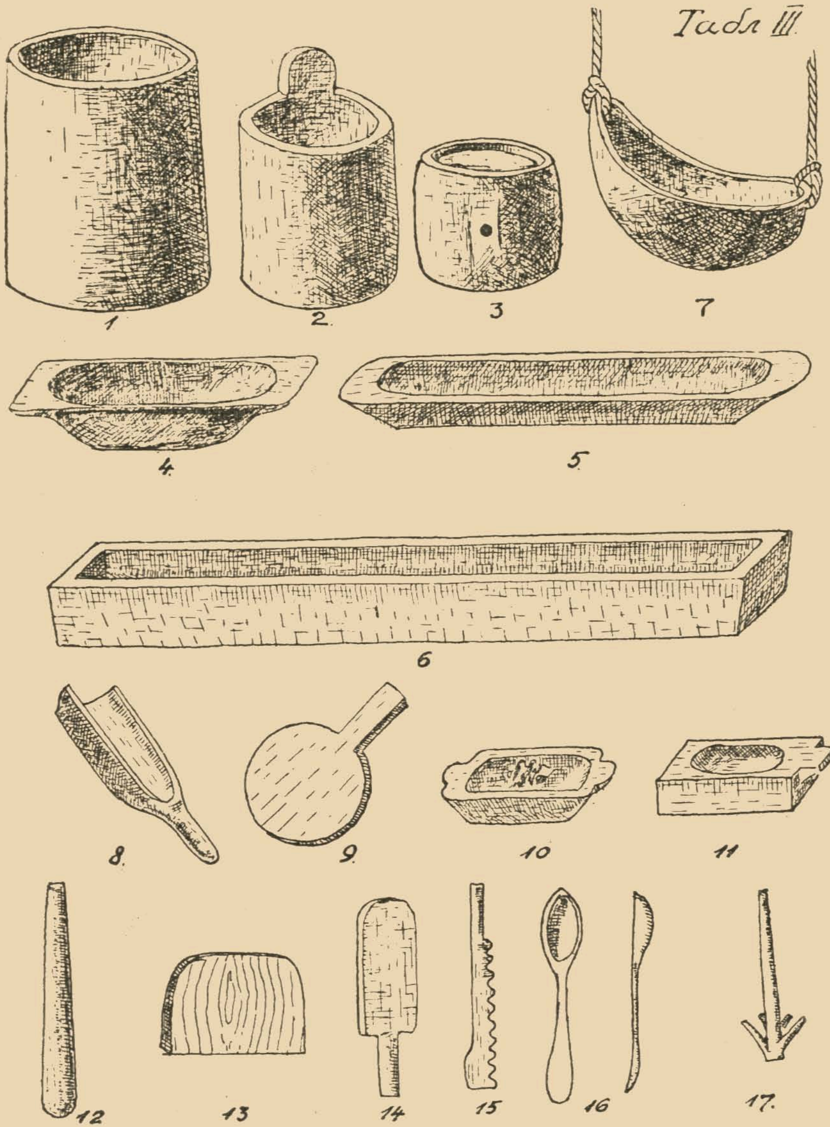

1. Кадовб. 2. Ґелетка. 3. Барилка. 4. Корито. 5. Валів. 6. Жолоб. 7. Завісиста колиска. 8. Віячка. 9. Денце. 10. Калениця. 11. Валівка котяча. 12. Качівка. 13. Заткальниця. 14. Прайник. 15. Прайник карбований. 16. Лижка. 17. Колотівця.

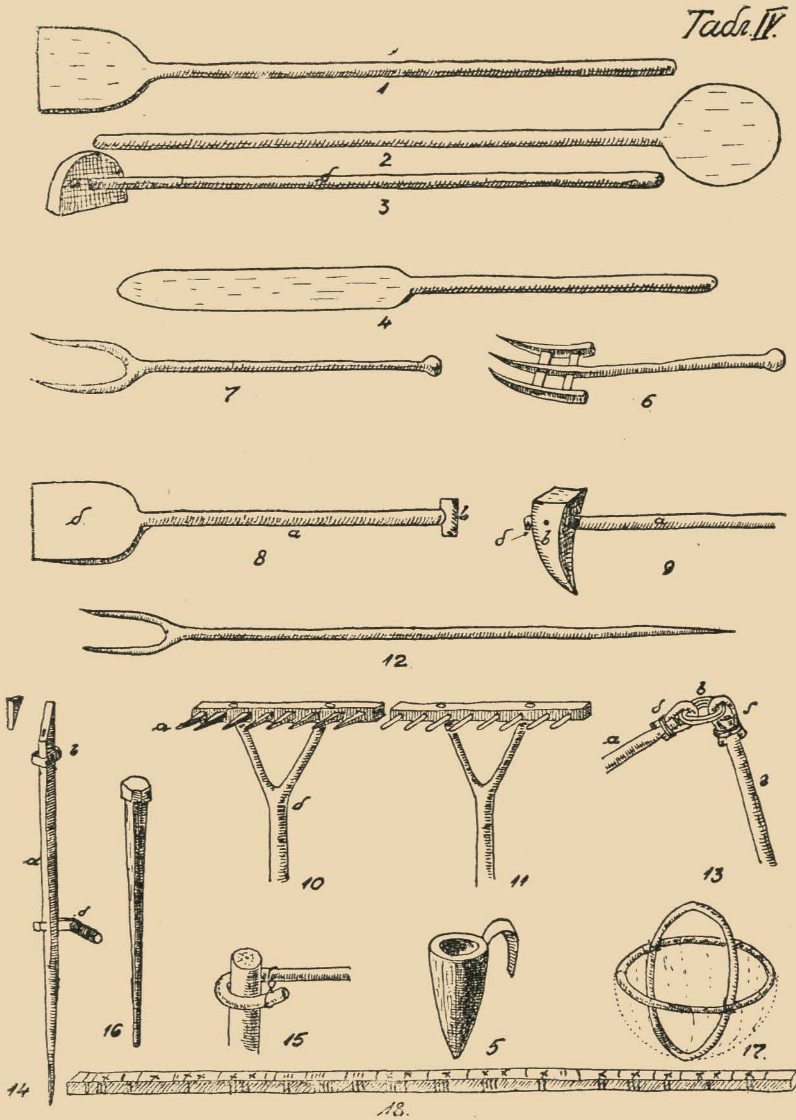

1. Лопата менша. 2. Лопата більша. 3. Кочерга. 4. Ватралька. 5. Кушка. 6. Вила до гною. 7. Вила до соломи. 8. Лопата до гною. 9. Копачка. 10. Щинявні граблі. 11. Граблі до грабання. 12. Вила на снопи. 13. Ціп, а) билинь, б) воголов, в) звязь, ґ) капиця, ціпивно. 14. Кіся, а) кіся, б) ручка, в) пятка. 15. Киянь. 16. Палиця дружби. 17. Опалка. 18. Карби.

III.

ТКАЦТВО.

Насіння льну вимолочують, опісля очищують через млинкування в млинку, (який купують звичайно в Турці), через очищування ручним ситом, або в слідуючий спосіб: уставляють дошку похило й покривають полотном, „товстиною". На вище уставлений кінець дошки сиплять льон. Насіння, як тажче, скочується вдолину, а в заглубленнях товстини позістає порох, легше насіння буряну й т. п. Крім цього способу очищують також льон на „бощи" вітралькою—подібно, як чистять овес. Докладно очищене насіння переховують через зиму в ґелетках.

Поле, на якім сіють льон, мусить бути „ліпше" — найкраще надається поле по команиці, або по бараболі. Ґрунт мусить бути „чистий" т. є пухкий. Наперед „підкладають", опісля заволочують, ще раз орють і заволочують, щоби поле було не тільки пухке, але й гладке. Після сійби ще раз заволочують, щоби насіння краще покрити землею.

Коли ґазда перший раз їде весною заорювати, обходить три рази довкола на обійстю запряжений віз з хліборобським знаряддям і кропить свяченою водою. Решту свяченої води виливає коням під передні ноги. Перед кіньми робить бичем на землі знак хреста, хреститься й щойно тоді їде в поле.

Якщо поле, на якому посіяно льон заросло буряном, тоді палять його, поки льон зацвите. Коли льон вже відцвите, дістане головки, зачинає жовкнути й дозріє, тоді його „бере́ся". Виривають його руками по кілька стебел разом з корінцями й

кладуть на землю. Опісля звязують в більші купки перевеслом з льону, та ставлять на землі корінцями вдолину й так сушать 1—1½ тижня, а вразі змінливої погоди, навіть і довше. Уставляють різно — або в поодинокі вязанки, т. зв. „ма́ндлі“ (ма́ндель“), [1] або кілька мандлів разом, якщо на дворі вітер і може поодиноко уставлені мандлі розкинути. В цьому часі, т. є 1—1½ тижня льон сохне, але ще зовсім не висихає, й длятого сушиться дальше в „кілях“ (Табл. V, ч. 1). Роблять це так, що вбивають в землю гладкий кілок, довгий на 2—2.5 m., так званий „кіпний кі́ль“, або „кіпне кілля“. Є він по обох кінцях остро заструганий. Один конець вбивають в землю, на другий набивають мандлі. При самій землі, довкола кіпного кола уставляють мандлі корінцями вдолину й звязують перевеслом. Це називають „столе́ць“. Згори на кіл набивають поодинокі мандлі й укладають навхрест. Так уставлені мандлі називають „кри́жі“. В цей спосіб уставлений кіл зі стільцем і крижами називають „півкопа мандлів“. Півкопи мандлів сушать ще 1—2 тижнів, поки льон цілковито не висохне. Опісля звозять льон на боще й молотять. Кіпні коли переховують на слідуючий рік.

Спосіб молочення льону в Жукотині цікавий. Уставляють драбину; по одній стороні драбини придержується мандлі за корінчики, по другій стороні драбини молотиться. Щоби всі головки льону добре вимолотити, особа, що придержує мандлі, обертає ними. Драбина хоронить перед ударами ціпа. Без придержування мандлів, не можна би добре вимолотити, бо мандлі підскакували би вгору.

По вимолоченню, вивозять мандлі на поле „стели́ти“. Мандлі розвивають і кладуть тоненькими верствами на землі. Найкраще до тої цілі надається стерня, яка хоронить льон перед розкиненням вітром. Так розстелений льон лежить на полі два тижні до одного місяця. В погідну осінь лежить довше, якщо слотна, то коротше. Льон лежить так довго, поки не відділиться паздіря від осередка. Відтак льон збирають, вяжуть в мандлі, звозять до дому й сушать на печі.

---

[1]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 404. Ма́ндель, длю. м. мѣра при складываніи споповъ.

Желеховский: Малоруско-німецкий словар: Т. I, ст. 426 ма̀ндель, Mass von 15 Stück, bes. Bundstroh.

Головацкій: О народной одеждѣ и убранствѣ Русиновъ или Русскихъ въ Галичинѣ и сѣверо-восточной Венґріи. Сиґ. 1877.

В старих хатах сушили „на гря́дах". Це були два кантові бруси довкола хати на $^1/_2$ m. понижче повали. Сухий льон „ло́млять" на „ломàчці" [2]) (Табл. V, ч. 2). Ламачка складається з „ме́чика" та самої „ломачки" — це є клецка з рівцем всередині, в який входить мечик. Зпереду є підпірка, зад ламачки уставляють в куті на пеньку. Перед ламанням ділиться мандель на дві часті, звані „ру́чки". Ручку кладеться під мечик, який втискає її до рівця, а в цей спосіб ламається льон. Відтак дають ручки на піч і докладно сушать, — а як зовсім висохне, то „осіка́ють" т. є очищують цілковито з паздіря „осіка́чкою" [3]) (Муз. Бой. ч. 2079/5), (Табл. V, ч. 3). Осікачка є так само зроблена як ламачка, має лише два рамена, що входять до рівців. Має також зпереду ніжки, а другий її кінець підпирають пеньком. Осікають на дворі, або денебудь під дахом. Льон, очищений з паздіря, називають „осікане пря́диво". Його звязують вполовині у вузол, що зовуть „кльо́б". [4]) Кльоб має 60 ручок.

Кльоб чешуть на „щітці" (Табл. V, ч. 4). Це кружок, на якому є вбиті загострені цвяхи, роботи сільського коваля. Під кружком є дощинка, за яку привязується щітку до лавки. Робітниця сідає на низький столець біля щітки, бере ручку й потягає нею по щітці так довго, поки ручка не очиститься з клоччя й не залишиться прядиво.

„К л о́ ч а" [5]) це відпадки прядива, його гірша сорта. Клоччя є двоякого рода: грубе й тонке. Грубе, це гірший ґатунок, є воно твердіше. Тонке є мяке, делікатніше. Клоччя, розсортоване на тонке й грубе перетрясають „трясилом". Це гладкий дрючок, остро закінчений. На гострий кінець набивають клоччя й його витрясають. Через трасення випадають з клоччя рештки паздіря й „єне́й" ц. є тоненькі й короткі волоконця, непридатні. В цей спосіб очищене клоччя, зовуть „куде́лі кло́ча". Очищені ручки збирають кілька разом, звязують і це є „куде́ля". [6])

---

[2]) Назви „терлиця", яку подає о. Ю. Кміт в „Термінології ткацького приладдя", „Рідна мова" 1934, ч. 11, в Жукотині не вживають.

[3]) о. Ю. Кміт подає в „Рідній мові" 1934, ст. 494 назву „терлиця—висікачка".

[4]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 253. Кльоб, ба, м. Пучекъ связанных послѣ очистки отъ кострики пеньки или льна.

[5]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 253. Кло́ччя, ча.

[6]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 318. Куде́ля, лі, плохой лен. Фальковскі: Село Волосате, ліського повіта. Літ. Бой. V, ст. 20.

Якщо прядиво вже очищене, тоді прядуть. Прядиво надівають на „куделю“ (Муз. Бой. 2029/6). Куделя це дрючок [7]) у долині ширший вгорі тонший, гладкий. На тоншім кінці є шнурок, яким привязують прядиво (Табл. V, ч. 5). Прядуть в цей спосіб, що грубший кінець вкладають за пояс запаски по лівій стороні. В праву руку беруть веретено, а лівою рукою „мúкають“ прядиво, слинять язиком, щоби нитка була гладка. Щоби нитку скрутити, обертають веретено.

„Веретéно“ [8]) (Табл. V, ч. 6, Муз. Бой. ч. 1890/1.) складається: 1) „ґáджало“, це є кілко, яке грає ролю розгонового колеса, 2) гостро закінчений патик, це „веретéно“. Над ґаджалом, є кілька рівців у веретені т. зв. „рúси“. Долішня часть понижче ґаджала, це „плітка“. Веретена роблять з різного дерева, найчастіше з ліщини. Їх часто прикрашують різьбою. Веретена роблять на ручній токарці (Табл. V, ч. 7).

Нитки звивають на веретено так, щоби гострий кінець веретена був все вільний. Він є потрірний для роблення „зсúлки“ („зсилúти нитку“), певного рода ключки, що придержує веретено так довго, поки не спрядеться відповідно довгої нитки. Якщо нитка вже досить довга, (біля 75 cm., т. є так довга, як далеко можна витягнути рамя), розвязують зсилку, а нитку навивають на веретено. Зсилку здіймають нігтем великого й вказуючого пальця правої руки, а ліва рука цілий час „мúкає“ прядиво. Якщо вчасі „миканя“ зробиться на нитці вузлик, то розгризають його зубами. В цей спосіб назбирається в усній ямі більше жутого прядива, величини волоського горіха, що називають „кльóфац“. В прядиві таких вузликів ще не багато — але як прядуть клоччя, а на „вечірках“ пряде більше осіб, тоді через вечір ціла долівка повна кльофаців. Веретено, на яке вже досить навинено пряжі, відкладають, а беруть інше.

Від кольоністів — німців, що мешкають в Волчім, переняли декотрі ґазди в Жукотині т. зв „німецькі куделі“. В селі буде їх 5—6 штук. Їх, як речі не чисто бойківської, не описую. Зрештою ширшого застосовання німецька куделя тут не найшла, — хоч практично вона ліпша — ґаздині тримаються старого звичаю.

---

[7]) Куделя, це кілька очищених ручок, зложених разом. Також друге значіння „куделя“, це тут описаний дрючок.

[8]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. І, ст. 135.

о. Кміт Ю.: „Рідна мова“ 1934, ст. 494.

Прядиво, перероблене на нитки, називають „пряжа". З веретена перевивається її, „мотається" на „мотовило" [9]). Мотовило, (Табл. V, ч. 8), (Муз. Бой. ч. 2082 2) це дрючок, довгий на 1—1·20 m. Має на обох кінцях по одній поперечці, прикріпленій на одному кінці. Поперечки, т. зв. „ріжки", є 25—30 cm. довгі. Вживають також мотовила (Табл. V, ч. 9), якого ріжки є двораменні. Нитка, обвинена один раз кругом веретена, називається „одна нитка". Таких 41 ниток зветься „пасьмо", а 20 пасем це „полуйка". Поодинокі пасьма перевивається ниткою, скрученою вдвоє, званою „пасемник". Це все роблять на мотовилі, яке помістити може лише одну полуйку.

Якщо полуйки вже готові, а таких мусить бути найменше 25—30, тоді мочать їх в цебрику в гарячій воді через дві доби. Вода з вимочених полуйок називається „золя". Вона є темна, як вивар з дубової кори. Цю воду переховують і в ній купають рахітичні діти.

По вимоченню, полочать полуйки в чистій воді на ріці, або в цебрі. Вразі погоди сушать на дворі, або під дахом, тому що перепоєних водою полуйок викручувати не можна, бо нитки розкрутяться. Вода мусить сама поволі стекти, а нитки висихають.

Сухі полуйки забирають до хати, розтріпують і натягають на „клюці". Клюка, це кривий кілок у формі гака, вбитий в стіну. Полуйки натягають руками. Випростовані й натягнені полуйки накладають на „віявку" [10]) (Муз. Бой. 3901), (Табл. V. 10, 11, 12). Віявка складається з „триногa", (Табл. V, 10). Це пеньок з трьома розгалуженнями. На рівно обтятім верху пенька є діра, в яку входить кілок. На кілок закладається „віявку", (Табл. V, ч. 11). Це дві лати, з котрих долішня має заріз на середині для другої лати, щоб одна другу твердо придержувала. Вони є уставлені прямокутно до себе. На обох кінцях віявок є по три дірки. До одної з них заходить кілок у виді гака, зв. „ключка". Цілої полуйки не розвязують, лише накладають на віявку. Тепер „шпанують" віявку в той спосіб, що ключки пересувають на зовнішні дірки. Коли полуйка вже добре натягнена на віявці, находять кінцеву нитку, розвязують послідне, т. є двадцяте пасьмо й „віють" нитку полуйки на

---

[9]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 449.

[10]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 195. Витушка.

„ціву“. Нитка потягає рамена віявки, які обертаються й розвивають нитки полуйки.

„Ціва“ (Муз. Бой. 2082/6), (Табл. V, ч. 13), це деревляна, округла рурка, довга на 25—30 cm., груба в промірі на 2 cm. На обох її кінцях находягься коліщата. Ціва складається з двоякого дерева: рурка є зроблена з дикого бозу, тому що дається легко видовбувати. Випалюють її дротом. Коліщата роблять з бучини. Таку ціву накладається на „пóтак“. [11]) Потаки є двоякого рода: старші, яких вже не вживають, і новіші.

Потак, модель старший (Муз. Бой. ч. 2082/1), (Табл. V, ч. 14). На досить грубій підставці є два деревляні рамена з отвором, до яких входить поперечній округлий дрючок, всередині своєї довжини чотирокутний. На це чотирокутне місце заходить колесо, досить тяжке, (500—600 gr.) з букового дерева. Це колесо обертається через потягнення шнурка, завязаного на двох кінцях патика. На кінець дрючка—вісь, вкладається ціву, яка зі своєю віссю обертається.

Нині вживають у Жукотині значно уліпшеного моделя (Муз. Бой. ч. 3913), який унагляднює рисунок (Табл. V, ч. 15).

Як бачимо, потак служить до звивання нитки з полуйки, уміщеної на віявці — на ціву. На одну ціву входить одна полуйка. Навинена ціва називається „пóвна ціва“. Звивається на ціву в цей спосіб: правою рукою обертається за ручку потак. Лівою рукою тримається нитку через кусень сукна або кожуха, т. зв. „ви́тку“. Витка хоронить руку перед скаліченням ниткою, вигладжує нитку, усуває рештки ґудзів на нитці, та паздіря.

Готові нитки на цівах відносять до „снувáлника“. В Жукотині є 3—4 „снувáлників“ і вони виконують „снування“ для цілого села. Хто приносить до снувальника роботу, дає зараз один бохонець хліба, а відтак платить 10 грошів від одної „стіни́“ (одна стіна=7 ліктів, 1 локоть 60 cm.). Крім цього бере собі снувальник рештки ниток, які залишаються на одній ціві.

Повні ціви накладається на „снувáлну драби́нку“, (Муз. Бой. ч. 3900), (Табл. V, ч. 16). Це деревляні рамки з переділкою всередині вподовж. Рамки мають форму прямокутника. На обох довших раменах чотирокутника й у переділці є дірки,

[11]) Матеріяли до укр. рус. етнол. III. ст. 25.
о. Кміт Ю. „Рідна мова“ 1934, ст. 494.

через які проходять дроти. На ті дроти по обох сторонах переділки накладається ціви. Коли вже всі ціви на снувальній драбинці, бере снувальник з кожної ціви нитку, збирає всі в одній руці, звязує разом і в цей спосіб злучені нитки зі всіх ців „сну́є“ на „снува́лницю“.

„Снувалниця“ (Муз. Бой. ч. 3899), (Табл. V. ч. 17), це дві рамки у формі прямокутника, уставлені до себе під прямим кутом. Довший бік рамки має 1·5—2 m., коротший 75—85 cm. Уставлені на дерев'яній оси, яка спочиває на підставці. На однім з прямокутників є вгорі й долині на противних кінцях по одному кілкови. Є й такі снувальниці, що на долині, в місці получення рамок, мають кілок, який доходить до одної третьої висоти рамки, а вгорі рамки є привязані шнуром до повали хати, (Табл. V. ч. 18).

Звязані кінці ниток привязується до горішнього кілка. Одною рукою притримується пряжу, другою обертається снувальницю. В цей спосіб перевивають пряжу з драбинки на снувальницю. На снувальниці овиває пряжа прямокутники, полишаючи вільні місця межи пасмами пряжі. Коли снувальник дійде в цей спосіб до долішнього кілка, тоді на ньому завертає й знову йде довкола до горішнього кілка. Так робить, аж всі нитки зійдуть з ців на драбинках. По скінченню снування, зазначує собі снувальник на пряжі мазею від воза „ткацькі міри“—згадувані вже „стіни́“ (1 стіна 7 ліктів 1 локоть 60 cm.). По визначенню стін звязує пряжу на обох кілках, де-не-де всередині снувальниці шнурком, щоби пряжа не замоталася. Відтак витягає долішній кілок, робить рід ключки — одну по другій, а пряжа виглядає, наче заплетене в косу волосся.

Тепер перевивається пряжу на „варстат до перевивання основи“, [12]) (Муз. Бой. ч. 3897). Завданням його є перевинути основу на „воротило“, (Табл. VI. ч. 1).

Зі заду варстату сідає одна особа на землі й з цілої сили тягне за основу до себе. Основа переходить через валки 1), 2), 3), 4), 5), на воротило. Якщо переходить через валки, розширяється щораз більше так, щоби на воротилі мала відповідно однакову ширину. Щоби та ширина була зовсім однакова, є вміщений межи горішнім валком (4), а воротилом (5), рід гребеня, що зветься „ри́шки“. Цей гребінь (Табл.

[12]) Moszyński: Kultura ludowa Słowian, T. I, ст. 328.

VI. 2) можна пересувати довільно вперед, взад або на боки, та в цей спосіб реґулювати ширину пряжі.

Коли пряжа вже цілковито перевинена на воротило, знимається її разом з воротилом і віддається ґазді, що дав її до роботи.

Основу з воротилом закладають на ткацький варстат, званий „кро́сна“, [13]) (Муз. Бой. ч. 2082, Табл. VII.). Для докладнішого зрозуміння, подаю поодинокі часті кросен, які є вирисовані схематично на долучених таблицях. Крім того подаю світлину кросен вцілости, з означенням назов поодиноких частей.

„За́дні стовпки́“ (Табл. VI. ч. 3.), це задня підпора кросен. В горішній часті є виріз, в який входить воротило.

„Передні стовпки“ (Табл. VI. ч. 4), на переді кросен. В своїй горішній часті мають виріз на переднє воротило.

„Середні стовпки“ (Табл. VI. ч. 5), вміщені на середині підстави кросен, мають вгорі т. зв. „горішні ка́рби“. Всередині лучаться з „середніми карбами“. Горішні карби є призначені на поміщення „на́біля“ й „ничілниці“. Середні карби придержують заднє воротило, коли кінчиться основа.

Кросна спочивають на чотирьох ногах. Поперечок маємо тут три, вони називаються „збо́ячі“ (Табл. VI. ч. 6.) — передній, середній і задній збояч.

„Задне воротило“ [14]) (Табл. VI. ч. 7), складається з „головки“ й „воротила“. Головка й воротило є зроблені з одного кусня дерева. В головці є чотири отвори, які лежать напроти себе й сходяться всередині головки. В середній часті воротила займає його $^3/_4$ часті рівець, званий „пага́“, в який входить дрючок, званий „ціпо́к“. В цей рівець закладається початок ниток основи й притискається ціпком. Заднє воротило є вміщене у вирізі задніх стовпців.

„Переднє воротило“ (Табл. VI. ч. 8.), є таке саме як заднє воротило, різниця лише та, що пага переходить тут

---

[13]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 137.
Матеріяли до укр.-рус. етнол. Т. III, ст. 30.
Moszyński: Kultura ludowa Słowian. T. I, ст. 331.
Falkowski—Pasznycki: Na pograniczu... ст. 36.
Шухевич: Гуцульщина ч. II, ст. 255.
о. Кміт Ю. „Рідна мова“ 1934, ст. 494.

[14]) о. Кміт Ю. „Рідна мова“ 1934, ст. 494.
о. Кміт Ю. „Словар бойківського говору“, Літ. Бой. V. ст. 36.

наскрізь і нема ціпка. В пагу вкладається полотно й звивається на воротило, в іншому випадку звій полотна на округлім валку крутився би. Переднє воротило є поміщене в зарізах передніх стовпців.

До отвору головки переднього воротила входить ,,дідо" (Табл. VI. ч. 9), який лучиться з ,,бабою". В отворі баби находиться кілок з діркою, званий ,,хлопець". Це знаряддя служить до задержування переднього воротила, на яке є навинене полотно.

На переді кросен є ,,сидженьова лавка" (Табл. VI. ч. 10), на якій сидить ткач.

До переднього ,,збо́яча" й до обох дрючків ,,ничілниці" є привязані шнурком „ніжні ла́пки", (Табл. VI. ч. 11). Одна лапка є привязана до передньої, друга до задньої ничільниці. Служить до роблення „зіву".

„На́біля" (Табл. VI. ч. 12), складається з кількох частей.

а) ,,Підго́рлиця" (Табл. VI. ч. 12а), становить долішню часть набіля. На своїх кінцях має по одному отворові, через які переходять „дощинки набіля" (Табл. VI. ч 12б). Всередині горішньої части є заглиблення, довге на 2/3 цілої довжини підгорлиці, в яке входить „черен" берда, (Табл. VI. ч. 12в). „Бердо" [15]) (Табл VI. ч. 12ґ), є між підгорлицею, а „вижною щокою", (Табл. VI. ч. 12г). Черен складається з двох деревляних латок, що добре до себе прилягають, в які є вставлені „трости", (Табл. VI. ч. 12д). Ці латки є звязані добре шнурком.

„Чо́нок" [16]) (Табл. VI. ч. 13), роблять з дерева. В одній своїй части має заріз, де входить „флу́дец" (Табл. VI. ч. 14), а на ньому є „цівочка" (Табл. VI. 14) з навиненою ниткою. Ціла цівочка заходить в отвір чонка. Нитка на ціві зветься „підтканя", нею перетикається основу напівперек. Чонок пересувається через „зів".

„Ничі́лниці" [17]) (Табл. VI. ч. 15) є дві: передня й задня. До виробу полотна т. зв. „простого" вживають дві ничільниці. До виробу т. зв. „чиноватого" полотна мусять бути чотири ничільниці. Є це два округлі дрючки з рівцем на обох

---

[15]) о. Кміт Ю. ,,Рідна мова" 1934, ст. 494.

[16]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 470. чо́нок—нка, м. = човник. Части: стержень—клубец, шпулька—цівка.

Записки Н. Т. ім. Ш. Т. 55, 1902, словарець Верхрацького.

[17]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. I, ст. 565, ничельниця, ничениця.

кінцях, на яких є т. зв. „кобилки“. Це нитки, спеціяльно зі собою получені, які сходяться з очком долішньої нитки кобилки. Подібна є ничільниця задня. Ничільниці є приміщені на „ничілничанім дручку“, який спочиває на вижніх карбах. До ничільничого дрючка є привязані дві „колоківці“ (Табл. VI. ч. 16), через „колісця“ (Табл. VI. ч. 16а) колоківки переходить мотузок, якого один кінець іде до передньої, другий до задньої ничільниці. „Припущалниця“ [18]), це дрючок, якого один кінець входить в отвір головки заднього воротила, а другий спочиває на кілку, що находиться на середнім стовпику. Служить до реґулювання заднього воротила.

„Ціпки“, це дві деревляні плоскі латки, які переділюють основу всередині кросен. Це позістає влучбі з зівом і ничільницями.

Згадаю тут кілька зворотів, найчастіше вживаних при роботі на кроснах в Жукотині:

„Ткáти крóсна“.

„Іди за крóсна“. „Іди тчи крóсна“ (Іди ткати). „Хто тче кросна“ (Хто ткає на кроснах?).

„Вúти бéрдо“ = звивати шнурком обі черена берда.

„Сýкати цівочки“ = навивати цівочки під кросна.

„Припустú мені“ = пусти основу до переду припущальницею.

„Енéй“ = підчас тканя громадяться під кроснами дрібненькі волоконця з пряжі. Це дає досить грубу верству — енея.

„Вíдмастка“, це смар, зроблений з бараболі й муки. Служить до „відмащування“ основи, щоби нитки були гладкі. Робиться це обома руками; долоні смарується відмасткою й пересувається по пряжі згори вдолину й навпаки. „Вúрізки“, це позісталі кусні ниток з основи. Служать до латання старої одежі.

Зняте з кросен полотно не надається ще до вжитку. Називають його „сировятне полотно“. Таке полотно дають до „зварялника“, де його „зваряють“ перший раз. По „зва-

[18]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 435, припущальник.

рянню“ несуть полотно „білити“ над ріку. Наперед полочуть в ріці, потому розстелюють над берегом — найчастіше на річнім шутрі. Якщо над рікою нема шутровиська, то розстелюють на траві, однак підстелюють камінні плитки, бо трава „зеленить“ полотно. Розстелене полотно зливають водою з ріки віячкою кількадесять разів вчасі дня. На ніч забирають полотно до дому, а на день розстелюють. Так білять через місяць. По місячнім біленню перуть на ріці. Роблять це в той спосіб, що з хати беруть лавку й уставляють в ріці. Полотно укладають в „карби“ й кладуть на лавці; одна прачка стає по одній, друга по другій стороні лавки й вдаряють прайниками. Називають це „прати в двійню“, т. є одна й друга на переміну вдаряють в полотно прайниками. В цей спосіб перепрані фалди полотна спускають в ріку. По перепранню розкладають полотно на сонці, щоби висохло й дають другий раз до зваряльника. Відтак знова цілий місяць білять над рікою, та знова перуть. В цей спосіб роблять 2—3 рази, вкінці перуть ще раз докладно й сушать. Біле, чисте, готове вже полотно звивають в „колбиці“, натягають через стіл, та гладять каменем. Камінь є величини людської голови, сподом рівний і гладкий, зверху півкулистий. Беруть камінь в обі руки й посувають ним по полотні. Дві особи, уставлені по обох противних кінцях стола, витягають полотно з цілої сили. В цей спосіб прасує й натягається полотно так довго, аж воно блищиться. Тепер навивають полотно на дрючок цілком тісно, а по звиненню дрючок витягають. Готове полотно переховують в коморі.

* * *

Одно ґаздівство в Жукотині продукує річно 15—50 m. полотна, залежно від числа родини, засібности та скількости орного поля. Якість полотна залежить від матеріялу, з якого зроблено полотно. Полотно з клоччя буде гірше, як полотно з прядива. Найкращі полотна є виконані вцілости—т. є так основа як і підткання з найліпшого прядива. Гірші полотна мають основу з прядива, а підткання з грубого клоччя (III. сорта). Найгірше клоччя (IV. сорта), т. зв. „вóтіпи“, служить до виробу шнурів.

1). „Повíсмо тонке“ [19]) (Муз. Бой. 2254/2). Це найліпше, найкраще полотно, яке виробляють ґаздині в Жукотині. Воно тонке, густе, досить мяке й біле. Основа й підткання з такого самого, найліпшого прядива. Служить до виробу „шматя“.

2). „Повíсмо крущàсте“ (Муз. Бой. ч. 2254/4). Підткання й основа з найліпшого прядива, лише спосіб виконання інший. Тонке повісмо є ткане на дві нечільниці, натомість крущасте повісмо на чотири ничільниці. Робота такого полотна є труднíша, ткач мусить бути добрий, щоби вмів таке полотно ткати. Служить до виробу плахт і обрусів.

3). „Повісмо крущасте, тонше“ (Муз. Бой. ч. 2254/5а). Підткання й основа з найліпшої пряжі. Виріб трудний, на чотири ничільниці. Служить до виробу плахт і обрусів.

4). „Повíсмо косичáсте, грýбше“ (Муз. Бой. 2254/5б). Основа з прядива, підткання з тонкого клоччя (І. сорта). Роблять на чотири ничільниці, подібно як попереднє, різниця лише в матеріялі, з якого виконують. Служить до виробу плахт, ліпших мішків на муку, обрусів і т. п.

5). „Повíсмо тонке, просте“ (Муз. Бой. ч. 2254/1а). Основа з прядива, підткання з тонкого клоччя (І. сорта). Роблять на двох ничільницях. Служить до виробу шматтяя, переважно сорочок. Може бути з тоншого або грубшого підткання, а тоді повісмо буде тонше, або грубше.

6). „Повісмо грубе, просте“ (Муз. Бой. ч. 2254/1б). Основа з тонкого клоччя (І. сорта), підткання з грубого клоччя (II. сорта). Роблять на кроснах на дві ничільниці. Служить до шиття порток, мальованок, запасок, кафтанів і кацабайок, на покриття потягачів (старий подертий кожух, покритий полотном).

7). „Товстинá“ (Муз. Бой. ч. 2254/3). Основа виконана з клоччя (II. сорта), підткання з клоччя (III. сорта), званого „товстинне клоччя“. Роблять через дві ничільниці. Служить до виробу порток, „пляхтів“ і міхів на муку. Може бути в трьох грубостях.

8). „Полотно косичасте, грубе“, зване „чиновáте“ (Муз. Бой. ч. 2254/6). Основа з клоччя (II. сорта), підткання з клоччя (III. сорта). Роблять на кроснах в чотири ничільниці. Служить до виробу плахт і мішків.

---

[19]) Гринченко: Слов. укр. яз. Т. II, ст. 222.
Чубинській: Матеріяли — Петроґрад 1872—1878, ст. 408.
Шухевич: Гуцульщина: Т. І, ст. 148.

9). „Міхо́вина“ (Муз. Бой. ч. 2254/7). Основа з клоччя (III. сорта), підткання з клоччя (IV. сорта), досить грубо прядене. Роблять на дві ничільниці. Служить на виріб мішків на бараболю.

10). „Перетка́ні плахти“, звані „сірі плахти“. Основа з клоччя (I. або II. сорта), підткання з овечої вовни, чорної, змішаної з білою, або сивою. Служить до виробу плахт до накриття замість коців. Роблять на дві ничільниці.

Коноплі сіють в малій скількості, лише на городі. Коноплі „перші“ „вимикується“, а коноплі „пізніші“ ростуть до кінця літа. З пізніших конопель є насіння. Перші коноплі вимикують, звязують в сніпки, звані „китки“. Їх сушать на сонці. Висушені мочать в стоячій воді „в якійсь калабані“, притискають камінням, щоби були під водою. Там позістають так довго, поки лико не вигниє й не відділиться від осередка. Відтак виймають з води, сполокують з болота та намулу й висушують на сонці. Ломлять ламачкою, знова сушать, осікають і роблять клоччя та прядиво. Пізніші коноплі справляють так само, як і перші, лише вперід вимочують насіння. Звичайно мішають прядиво конопляне з льняним. З конопляного клоччя роблять шнури. На виріб полотна не надається. „Сімя“ служить на насіння, або труть так, як мак в „макортетах“ на „сімяне молоко“, з якого роблять зупу.

ВИРІБ СУКНА В ЖУКОТИНІ.

Жукотинський ґазда плекає вівці не лише на молоко, мясо, шкіри на кожух, але передусім для вовни. Вівці стрижуть два рази до року, вчасі великого посту, коли вівці ще на обійстю, другий раз „на кошарах“, т. є на місці літнього випасу. Стрижуть вівці спеціяльними, кутими ножицями, які роблять цигани в Вовчім, або купують в Турці. На кошарах, де є багато овець різних ґаздів разом, властитель пізнає свої по знаках, вирізаних на вухах овець. Кожний ґазда стриже свої вівці сам. Вівцям вяжеться ноги, кладеться на землю й стрижеться, почавши від голови — зіставляється лише трохи вовни на чолі й кінці хвоста. Вистрижену вовну збирають до мішка й забирають до хати. Вовна з одної вівці називається „руно“.

Вистрижену вовну мочать в теплій воді через 24 годин для відтовщення. Вода не може бути за гаряча, бо тоді вовна робиться шерстка. Відтак її виполокують на ріці, та розкладають на дошках або драбинках, щоби висохла. Суху вовну „розскубується". Це робить звичайно ціла челядь. По розскубленню „чіхрають" на „щітках". Щітка, (Табл. VI. ч. 17) це деревляна дощинка, покрита шкірою, у формі квадрату, якого бік має около 25 cm. Через шкіру проходять цвяхи, які звернені вістрям в одну сторону. Щітки мають по одній ручці. Першу щітку уставляється на лавці під кутом 45^{0}, а всередині по боках прибивається до лави. Особа, яка „чеше вовну", сідає напроти щітки на низькім столику, бере в одну руку розскубану вовну, та кладе межи щітки. Горішню щітку пересуває здовж долішньої внапрямі до себе. Робить це так довго, аж вовна „застаєся" т. є. згромадиться між гачками щітки. Тоді додає свіжої вовни так довго, аж вовна дійде до кінця гачків на щітках. Тепер здіймається зі щітки цілий плястер вовни, який відкладається на бік. В цей спосіб перечищують цілу вовну, та надівають на куделю й прядуть.

Вовну прядуть спеціяльні робітниці. Це звичайно старі ґаздині, які йдуть від хати до хати й наймаються. Прясти вовну треба вміти, не кожна ґаздиня це потрапить! Ціла штука в тім, щоби вовняну нитку за сильно не скручувати, бо тоді нитка збігається в ключку. Вовняну пряжу перевивають з веретена на „клубята" — т. є. клуби. На один клуб іде 3—4 веретена пряжі. Клубки, порожні ціви й воротило несуть до снувальника для роблення основи. Декотрі приносять снувальникові пряжу вже на цівах. Снувальник робить основу так само, як основу полотняну й готову основу на веретені віддає ґазді, який закладає основу на кросна. На підткання беруть гіршу вовну, зі зимового руна.

Тому що сукно таке є вузьке, так як полотно, зішивають його здовж деревляною голкою, [20]) такою самою вовною, з якої зроблена основа. Швів по викінченню сукна в ступах цілком не видно. Таке зняте з кросен „сукно небите" є рідке, без відповідньої краски, — до вжитку не надається й мусить бути віддане „в ступи". В цілім Жукотині немає ступ,

---

[20]) Деревляну голку роблять з ясенового дерева. Вона довга на 10—12 cm. Вушко випалюють розжареним дротом.

та ніхто з жукотинських ґаздів не вміє на них робити. Сукно „на биття“ відвозять до ступ в Топільниці, а навіть до Старого Самбора. [21])

„К р а́ й к и“ виробляють жукотинські ґаздині самі. Крайка мусить бути виткана з одного кусня; на обох кінцях є „френдзлі“. Крайка йде через одну довжину кросен. Основу роблять з найкращої чорної вовни. Нитки мусять бути тоненькі. Основи не роблять снувальники, лише самі ґаздині на кроснах. Тому що основа не є навинена на заднім воротилі, окружає нитка заднє воротило, а є привязана до переднього. Підткання роблять з вовни й перетикають кольоровими, купованими нитками, або вовняними білими домашньої роботи.

Н и т к у д о ш и т т я роблять з найкращого прядива. Нитку таку прядуть тонко й звивають на веретено, де переховується. Нитку „засиляють“ на голку, вдвоє скручують і потягають воском. Така нитка є дуже сильна.

Чорну нитку до шиття красять самі. Для тої цілі збирають нафтовий копоть — н. пр. здіймають з лямпи скло, над огонь надставляють кусень дощинки, на якій осідає копоть. Нитку, призначену до крашення, звивають на вказуючім і великім пальці, та замочують у воді. Відтак вимащують нитку саджею, та перевивають. Нитка така тривало задержує чорну краску, навіть в пранню.

Декотрі ґазди красять нитки красками домашньої роботи, однак такі нитки підчас прання бліднуть.

Ш н у р к и до обшивання лейбиків роблять з білої вовни. Прядуть тоненькі вовняні нитки, які дають кравцеві, що шиє лейбик. Кравець сам скручує шнурок з 4×4 ниток, т. є на один шнурок іде 16 ниток.

---

[21]) В Жукотині на ступах сукна не збивають, тому про той рід роботи не згадую.

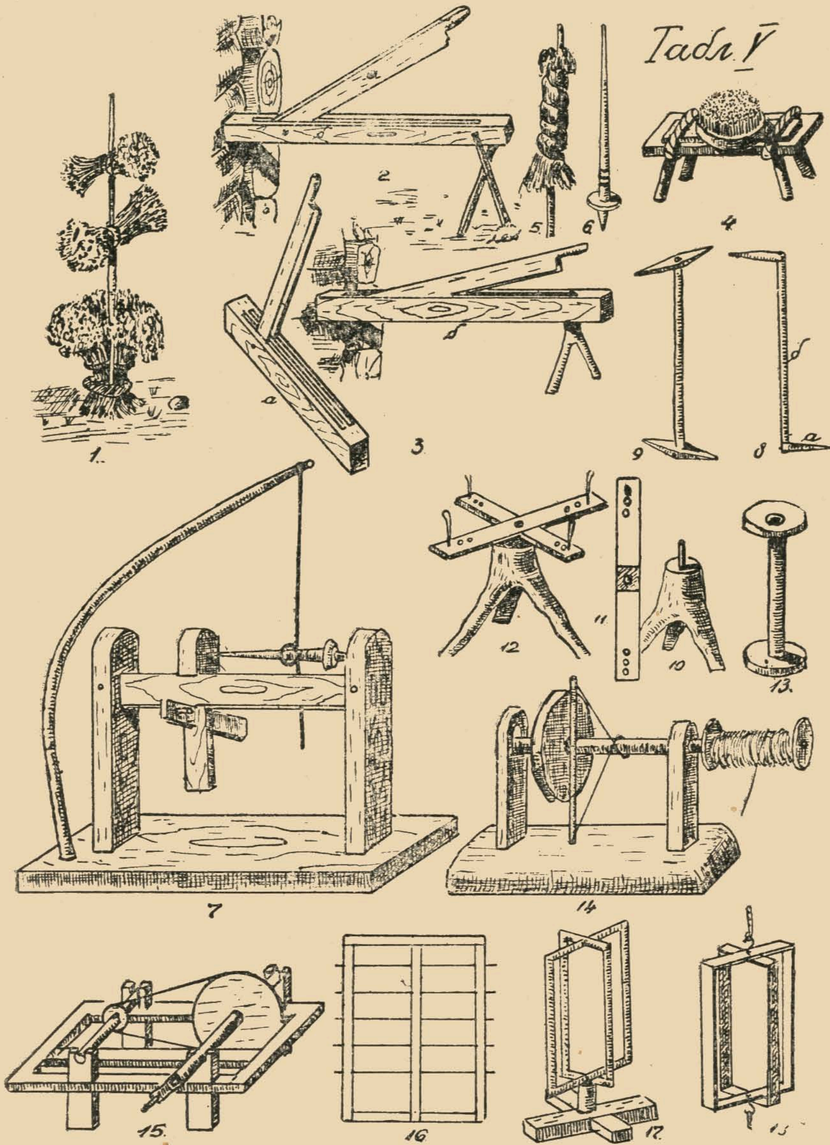

1. Півкопа мандлів. 2. Ламачка, а. мечик, б. ламачка. 3. а, б. Осікачка. 4. Щітка. 5. Куделя. 6. Веретено. 7. Ручна токарка. 8. 9. Мотовило. 10. Триніг. 11. Віявка. 12. Віявка. 13. Ціва. 14. Потак, старий модель. 15. Потак, тепер вживаний модель. 16. Рамки. 17. Снувальниця. 18. Снувальниця.

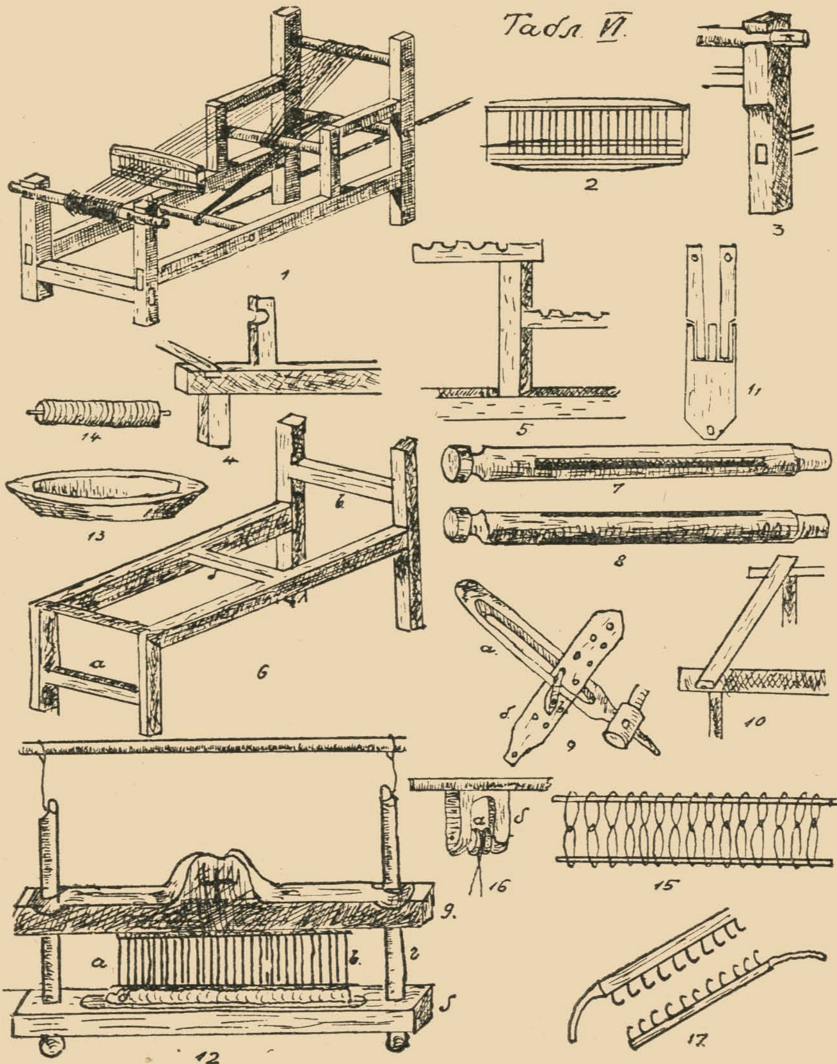

1. Варстат до перевивання основи. 2. „Ришки". 3. Задній стовпик. 4. Передній стовпик. 5. Середній стовпик. 6. Збояч, а. передній, б. середній, в. задній. 7. Заднє воротило. 8. Переднє воротило. 9. а. дідо, б. баба, в. хлопець. 10. „Сиджиньова лавка". 11. Набіля. 12. а. бердо, б. черен, в. трости, ґ. підгорлиця, г. дощинки набіля, д. вижня щока або піднебіння. 13. Чонок. 14. Цівочка. 15. „Ничілниці". 16. Колоківці, а. коліща, б. колоківця, 17. Щітки.

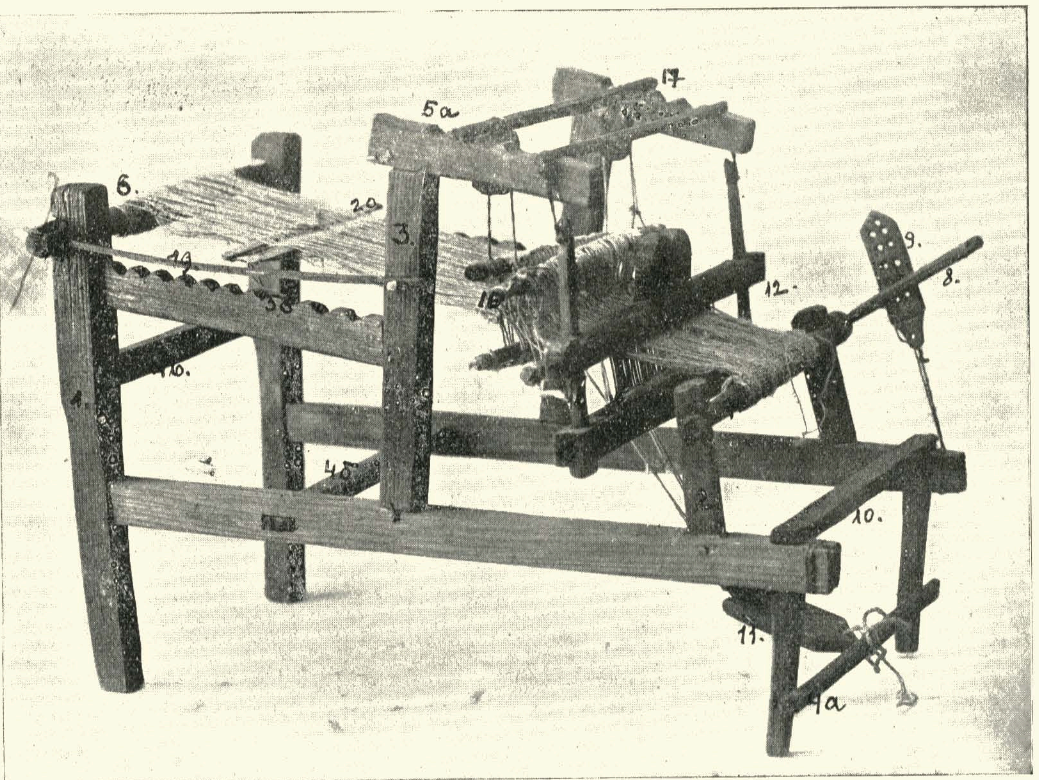

КРОСНА.

1. Задні стовпки. 2. Передні стовпки. 2. Середні стовпки. 4 а. Передній збояч, 4 б. Середній збояч, 4 в. Задній збояч. 5 а. Горішні карби, 5 б. Середні карби. 6. Заднє воротило. 7. Переднє воротило. 8. Дідо. 9. Баба. 10. Лавка. 11. Ніжні лапки. 12. Бердо. 13. Підгорлиця. 14. Дощинки набіля. 15. Черен. 16. Нічільниці. 17. Нічільний дрючок. 18. Колоківця. 19. Припущальниця. 20. Ціпки.

Державна ордена Трудового Червоного Прапора Республіканська бібліотека УРСР імені КПРС
-3-

MISCELLANEA.

Краків, 29. квітня 1676.

Ян III. Собеські, король польський надає попівство в Бабині в дожибоття набожному Григорієві й його синові також Григорієві — Копачеві.

Ор. Муз. „Бойківщина" в Самборі, ч. 1472.

Пергамен 41·2×29·3+5·5 cm. — досить добре захований. В місцях зложення дрібнесенькі дірки, які не ушкоджують змісту. На закладці новіша записка: Zachowanie przy popostwie babinskim nabożnych popow. Брак печатки; Залишились по ній три вирізки [1]), крізь які проходить пізніше перетягнутий шнурок. In dorso записки: 1. Babina nro 1-mo pułłanek pola generice (sic) położony z wolnościami parochom służącemi (ręka XVII—XVIII w.). 2. In castro Premisliensi feria sexta in vigilia festi S. Bartholomaei apostoli anno 17 syto ad personalem oblationem admodum reverendi Bazyli Hanczakowski privilegium hoc officium castrense capitaneale Premisliense suscepit et induxit.

|| Jan Trzeci z Bożey łaski Król Polski, wielki książę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflantski, Kiiowski, Wolhyński, Podolski, Podlaski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski || .

Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, iż my | [1] maiąc nabożnych świesczenikow Hrehorego y syna iego także Hrehorego Popowicza | [2] żywota pobożność y w cnotach chrzescianskich doskonałość bardzo dobrze zaleconą, umyśliliśmy ich przy dożywo | tnim używaniu y spokoyney possesiey popostwa we wsi Babinach do ekonomiey naszey samborskiey należącey będącego zachować, iakosz zachowuiemy y zatrzymuiemy ninieyszym listem przywileiem naszym, które to popostwo cisz przeuczeni nabożni popi z cerkwią, pułłanem roli zdawna do przerzeczonego popostwa babińskiego należącemi włościami, przyległościami y przynależnościami z wolnym na potrzebę domową w lasach naszych rąbaniem, gorzałki warzeniem, piwa warzeniem tak, iako antecessorowie ich trzymali y zazywali trzymać y zażywać będą. Do żadnych iednak podatkow y ciężarow chłopskich dzierżawcom należących, dawa-

---

[1]) Печать була завішена, хоч в тексті мова, що її витиснено.

nia dziesięciu od bydeł wszelakiego rodzaju, odprawowania podwód y szarwarkow lesnego dawania y innych robot, ani żadnych powinności dworowi należących, należeć nie będą. Także żołnierzow stanowiskiem, przechodem, mimochodem podeymować, nocować, ani im stacyi wydawać y chlebow tak zimowych łanowych, iako y przechodnich y mimochodnich składać nie będą powinni, od czego my ich powagą naszą królewską zwalniamy. Poddanym zaś tamecznym, aby te wszelkie ciężary za nich ponosili y parafianom wszystkim, aby podług zwyczaiu w ekonomiey samborskiey zachowuiącego się dochody zwyczayne z każdey cwierci, cierkiewne, nieodwłocznie a skutecznie oddawali rozkazuiemy. Obiecuiąc to po nas y naiasnieyszych następcach naszych, iż przerzeczonych nabożnych popow od wzwysz nazwanego popostwa, pułłanu roli nie oddalemy ani nikomu mocy oddalać nie damy, ale wcale y nienaruszenio prawo im dożywotnie zachowamy, co y naiasnieysi successorowie nasi uczynią, prawa nasze królewskie, Rzeczpospolitey y kościoła s. rzymskiego katolickiego wcale zachowuiąc. Na co dla lepszey wagi y pewności przy podpisie ręki naszey pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Krakowie dnia XXIX miesiąca kwietnia roku pańskiego MDCLXXVI panowania naszego || . Jan Król.

На „вінчованє“, заміщене в 6. ч. „Літ. Бой.“, дістала Редакція листа від п. Маріяна Міхневича з Шандровець слідуючого змісту: „Вінчованє“ це не є ніяким зразком вічливости й образовости бойківського вислову, тільки твором хоробливої фантазії Гаврила Максима. Бойки мають кращі „вінчованя“, яких зразки подає:

1. Подав Федор Ціко, літ 50, господар з Висоцька Нижнього.

Підчас Різдвяних Свят ходять колядники по хатах збирати овес на потреби церкви. По відспіванню „Бог предвічний“ бажають:

„Вінчу́єм Вас бряте тим Новонародже́ним Ісусом Христом, котрий ся наро́див в місьці Вифлеє́мі, розвеселив весь сьвіт, няй Вас розвесели́т щя́сьцьом, здорові́ом, а по столітнім жи́тю небеснов курунов. Як вінчуємо так Вам дай Боже!“

Або: 2. Подав Василь Гусак літ 40, господар з Висоцька Нижнього.

Коли господар виносить з комори „мацю" — чвертку вівса й дає колядникам, тоді „береза“ — старший брат — всипає его до мішка „коньови“ (цей що носить), кидає 3 пригорщі вівса з поворотом до „маці“ господаря, щоб насіння не забрати, та ось як „вінчує“: „Панове бра́тя, панове колядникú, дав нам брат колач, кілько ту дав зерен, кілько му Бог природив, тілько му дай Боже: польности, мирности, а́би діжджав прирабя́ти і на сьвяту церковцю давати, во́лів, коро́в, пчів, сто́гів, оборо́гів, аби годен працювати і братя́м дарувати“.

Рецензії.

В органі „Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego“—„Lud“ серія II. рік 1934—35 появилася стаття п. Калістрата Добрянського: „Bractwo Kawalerskie im. św. Mikołaja w Starym Samborze“. Ця стаття складається з пяти частей: перша з них є вступом, інші подають звичаї, які це товариство (на основі слів автора) на протязі дуже довгих літ плекає. Якщо йде про опис цих звичаїв, то як етнографічний матеріял, є він добрий. Слабше представляється справа зі вступом, який має подавати короткий історичний нарис „Братства Кавалєрів“. Не повелося авторові з цитуванням та інтерпретацією документів. Вправді автор застерігається, що всі подробиці, що відносяться до „Братства Кавалєрів“ в Старім Самборі,—„опираються на власних спостереженнях і оповіданнях старших вже людей“. Однак це не управнює ще автора до таких історичних недокладностей, як пр., що „klasztor ten (в Спасі) przeniósł się później do pobliskiej wsi Ławrowa, gdzie do niedawna jeszcze w kaplicy, w lesie znajdowała się trumna ze szczątkami księcia Lwa; obecnie kości książęce złożono w piwnicy pod cerkwią klasztorną. Твердження таке, непоперте історичними фактами, не представляє вартости.

Не думаю, щоби автор таке-„opisał na podstawie własnej obserwacji“. Було би краще навести такі твердження в знаках наведення для зазначення, що автор не подає цього від себе, або може було би ще краще подати у вступі короткий історичний нарис, а опісля перекази „старших вже людей“.

Шкода, що автор не відчитав грамоти Жигмонта III., коли вже не в ориґіналі, то принайменше у виїмках в Літ.

Бой. ч. 4. стор. 29. Ствердив би тоді, що цей документ походить не з 1594. р., але з 22. V. 1603. р., та що цей документ був редаґований не до „Братства Кавалєрів", але до кушнірського цеху. Це що „Братство Кавалєрів" цей документ переховує, не є доказом, що він до того братства відноситься; а також не є доказом, що вчасі редакції документу (який відноситься до кушнірського цеху) існувало вже „Братство Кавалєрів". Маємо зате докази в архіві „Братства Кавалєрів", що статут братства був затверджений в XIX. в., що вказувало б на його основання в тому часі.

Доки не знайдеться документ старший, не можна твердити рішучо про дату вчаснішого основання товариства.

У видавництві „Towarzystwa miłośników języka polskiego", — „Język Polski", за вересень — жовтень 1935. р., ст. 105—110 появилася статейка п. Ярослава Рудницького під наголовком: „O nazwie miejscowej Sambor".

Справою назви „Самбір" інтересуються віддавна різні дослідники. Праці в цій справі започаткували українці, як А. Добрянський, Площанський, Ступницький, Петрушевич і інші. Не бракувало між ними й таких, що значіння цієї назви старалися вияснити зі становища ономастики, як пр. Петрушевич. Пізніші автори, як Хмєльовєц, Галічер, Мікльошіч та автор згаданої статейки, не дуже різняться від Петрушевича методами досліду, — а хоч вони виводять свої докази після основ ономастики, та не поповнюють може значніших похибок, то доходять до різних навіть розбіжних висновків. Автор у своїм нарисі не згадує Петрушевича, хоч він перший старається вияснити назву Самбір на основі ономастики.

Автор шукає історично-мовознавчого матеріялу в „Актах городських і земських". Це вибір не дуже щасливий. Знаємо, що в цих актах XV—XVIII. в., писаних латиною, автори стараються топографічним назвам надати якнайбільше „латинський визвук і з того виходять неясности. Твориться штучно на одну й ту саму місцевість по кілька до себе неподібних назов. Таких назов нарід ніколи не вживав, і тому матеріял A. G. Z. не може — як автор каже: „stanowić podstawę wszelkich badań onomastycznych". Якщо автор хотів би опертися на правдивих назвах, від віків уживаних, — то може це знайти лише в устах народу.

Читаючи ономастичні висновки автора, мається враження, що автор примінюз їх до згори наміченого пляну. Автор подає свою тезу не індуктивно, тільки дедуктивно.

Дуже цікаві є висновки автора, а іменно — що назва Самбір (Sambor) є: „występującą w języku polskim w postaci mieszanej polsko-ruskiej". Чи назва „Sambor", яку доволі часто стрічаємо в межах безсумнівно етнографічно польських — або назва Zambor, Сомбор в Югославії є також „w postaci mieszanej polsko—ruskiej"?.

Подібно як мовознавчі висновки інших авторів, так і автора згаданої статейки, не вносять нічого нового. Всі спроби вияснити назву Самбір на основі ономастики не дають жадної розвязки цього питання. Мимо цього, що автор хотів би замкнути справу якнайбільше рішучим: „ponad wszelką wątpliwość....", то нікого задоволити не може слабо арґументоване рішення цієї квестії в роді самих-борів, самих-боротьб, чи щось іншого в тім роді, подібно як вияснювання походження назви Кульчиць від — „кульки". Чи не краще було би шукати вияснення цієї назви між народом, як це зробив Др. Скорик, котрий виводить цю назву від рода червоної верби, званої „самбір", „самбірка" (Літопис Бойківщини ч. V).

Вкінці разить стале й консеквентне вживання через автора терміну „ruski" замість „український". Думаємо, що редакція „Języka Polskiego" в цій справі не робила застережень.

Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК

Марійка Гірська: „Вівчар"—Бойківське оповідання. Накладом Видавничої Кооперативи „Мета" 1935.

Вівчар Марійки Гірської це симпатична з таланом написана новелька з життя наших бойків.

В цій новелі авторка безпретенсіонально, але легкою рукою малює побут наших верховинців.

Доля Настасі з маленьким Йванцьом це доля бездомної матері, а зокрема бідної українки, яких так багато у нашій країні.

Мотив новелі — посвята Настасі для своєї одинокої дитини-знаний у нашій літературі. Його доторкалися й наші великі письменники й у „Вівчарі" замітний їх вплив, однак через це не тратить нічого на своїй вартості новелька М. Гірської.

Серце вразливе на людське горе, любов найменшого брата, вправне вухо артиста, що відчуває кожний живчик природи, це тривкі признаки талану Марійки Гірської. Дм. Б.

НОВИНКИ.

Побажання останнього зїзду представників українських музеїв, щоби обласні музеї звернули пильну увагу на етнографію, а особливо на народню ношу, що на очах затрачується, конкретно зреалізувало Товариство „Верховина“ в Стрию, котре дня 20. жовтня 1935. р. уладило в салі „Народнього Дому“ показ народньої ноші, образів та пісні. Виступали самі селяни в числі около 150 людей. Виведено частину весілля в домі молодого з Кальної (Скільщина), т. зв. „Скаканка з вінками“ й „чвірка“. Переведено показ народньої ноші з Тершавки, Сихова, староміщанської ноші з Должків, та зі села Тисова. Крім того виведено т. зв. „Ломаний вечір“ з Пояланиці, підчас котрого молода й дружка просили на весілля. Група з Тисова вивела весільний похід, а селяни з Дідушич В. презентували свої давні одяги. Дуже цікавий був фраґмент весілля з Кавська, разом зі старинними колядками й щедрівками. Крім того був показ ноші з Більча, Growth Мединич, Боянова, та весілля з Лисятич, показ ноші з Мізуня, та Чолган. Різноманітність верховинських, підгірських та наддністрянських одягів захоплювала не тільки знатоків, але й ляїків. Музей „Верховина“, довершив дуже поважної й корисної праці в ділянці пізнання та популяризації бойківської етнографії. Належить піднести особливу заслугу в уладженні свята голови музею „Верховина“ п. дир. О. Сілецького, підчеркнути його труди й працю над розвоєм Т-ва, а також проф. Залеського, п. Костівної, п. І. Домчевської й п. дир. Колодницького. На показі був приявний делегат музею „Бойківщина“ зі Самбора, делегат „Національного Музею“ та народнього мистецтва зі Львова. Того рода імпреза має велике значіння не тільки для популяризації народнього мистецтва, але й є невичерпаним джерелом для знатоків, тому при уладжуванні цього рода імпрез було би дуже вказаним повідомляти та запрошувати якнайбільшу кількість дослідників етнографії.

КОМІТЕТ УКР. ОБЛ. МУЗЕЇВ.

Подібно як минулих літ, так і в цьому році уладжено старанням самбірського кружка Р. Ш. й музею „Бойківщина“ цикль популярних викладів на різні наукові теми. Прелегенти

вложили в свої праці багато енергії та знання, —ніщо дивного, що саля була через цілий час викладів переповнена. Не бракло й тем з бойківської території, побуту та культури бойків. З признанням підчеркнути належить, що наша шкільна молодь масово брала участь у викладах, що свідчить про її інтеліґенцію та замилування до науки.

Віддавна відчувала бойківська земля брак свойого інформаційного органу - коли не щоденника, то бодай тижневика або двотижневика. Щойно недавно вдалося Управі музею „Бойківщина" увійти в стисліший контакт з редакцією „Стрийської думки" (двотижневик), яка виходить у Стрию. Редактор цього корисного для нашого громадянства двотижневика п. А. Омелян Козак, розуміючи вагу й значіння преси для нашої суспільности, згодився поширити свою базу ділання на цілу Бойківщину, а часопис, змінивши свою дотеперішню назву „Стрийська думка" на „Думка", став органом бойківської землі. Від того часу часопис поміщує всі справи, які відносяться до цілої Бойківщини. В тому часопису найде кожний мешканець Бойківщини все, що його цікавить, а також популярно-наукові статейки з побуту та культури бойківського племени. Нашим обовязком є піддержувати цей корисний часопис.

Число існуючих українських обласних музеїв побільшив ще один — музей в Бережанах. Саме життя вказує потребу існування такого музею — бо між Яворовом а Тернополем була люка (не згадуючи очевидно про Львів), яку належало виповнити. За ініціятивою людей, які розуміють потребу зберігання памяток нашої культури та науки повстала нова станиця, що має всі дані до гарного розвою. Між прізвищами основників музею бачимо заслуженого робітника на полі музейництва — дра Франца Коковського, котрого суспільність наша знає не тільки з популярно наукових праць, але й з роботи в музею „Лемківщина" в Сяноці. Ми переконані, що при такім складі Управи, музей в Бережанах стане новою станицею української культури та науки. Бажаємо успіхів у праці.

Появилася друком книжочка Івана Филипчака: „Історія села Берегів, самбірського повіту“, Береги 1935, накладом культурних установ села Береги.

В переднім слові цієї книжочки читаємо між іншим:

„Нам селянам здається, що до писання історії наших сіл, або й цілих околиць покликане повинно бути в першій мірі наше матірне товариство „Просвіта“ у Львові, або реґіональні товариства, такі, як „Бойківщина“ в Самборі, „Лемківщина“ в Сяноці й т. п. На нашу думку вони повинні покликати фахівців до писання історії наших сіл.....“

Зазначити годиться, що завданням товариства й музею „Бойківщина“, як наукового товариства, є видавництво наукових праць, а не популярних книжочок без наукової вартости, в роді згаданої „монографії“ Берегів. Шкода, що Береги не „покликали“ до написання монографії свойого села — фахівця. Якщо музей „Бойківщина“ видає два рази до року „Літопис Бойківщини“ сповняє цілковито під видавничим оглядом своє завдання.

До „Літопису Бойківщини“ ч. VII. долучуємо—Звіт з діяльности Тва й музею „Бойківщина“ за 1935. р.

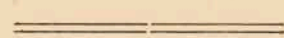

Управа музею „Бойківщина“ одержала побажання з нагоди Нового Року від визначних осіб та установ не лише в краю, але й із заграниці. На цій дорозі складає Управа музею щиру подяку всім своїм співробітникам, приятелям та прихильникам.

набірає міхур, з болю під пахою твориться на жилі нарва, величини яйця.

Ди́мка, ки. (Ст. К. 1) Спідниця. 2) Задимлена цибулька садити. Бл. Диму́жка. Ди́мити.

Ди́мник, ка, ки. Волосатий. „Деревина на сьвірни (сворин ь)“ у стіні, куди виходить дим. М. Мощьичь. 3. X. 1934.

Диму́рчьад. Волосатий. Місцевина. Михайло Мощьичь. 3. X. 1934.

Дйрбати. Пав. „Незручнйй зна́рьад дйрбат.“

Ди́ргавка, ки. Дриржа́ння, зимоха. Ст. К. Дрощі, ів.

Ди́ргавицьа, цьі Лихорадка. Пав. Дйргавицьа. Пропасниця.

Дйргоньіти, ньію, ниш, нит. Пав. Тремтіти. Ціпоньіти. Ст. К

Дирна́чьа, дирні, Шматки порізаного морога. Пав. Дерна́к, де́рньа. Кущ трави з корінем і глиною.

Дих, ху віддих. Пав. Дих. Дихання.

Ди́ханка, ки. Ц. Дихавка.

Диха̀ньe. Яв. Все, що дихає.

Ди́хнути.+ „Ма́єте цьіле́ жьйтьа! Ни ди́хнути... Скру́тиць треба бра́ти дисьатьо́м... Обй тьа́щье на вагу́... На ґазьдьіське нима́ чьасу́ (нема ціни)“.

Дихтіти. Охр. Скоро дихати. Пес, умучений біганням, вибаливши язик, дихтить. Ст. К. Міцно опухлий чоловік на ньому „всьо дихти́т“, трясеться...

Дичина̀+. Жк. Дикі звірята.

Дівбід, adv. Яв. Пора дообідня, від ранку до 8 або 9 год. „Прийди до нас дівбід!“ Охр. Дообід.

Дівер+. Ґ. Брат чоловіка. Гн. Дьіверь. Шурин.

Дівниця. Пас. Зірниця.

Дівчьа́, чьа́ти. Дівчинка.

Дідко, ка. Макс. „Ах, ... дідками матір, з тими слугами“. Анна Куцериб — Кобло Старе. 19. VII. 32 р.

Діжа+, діжка+. Охр. Коритце, місити тісто.

Дізріти. Охр. Доглянути. Dojrzeć.

Дійнарка. Ґ. Деревяний скопець для овець. Дц. Лб. Дійницьа.

Діл великий. Охр. Постріче, Гн. Дьіл. Пасмо гір. Яв. Діл, до́ли. „На долах ліпше жити, ніж в горах“. Пас. Діл. Вододіл.

Діло+. Охр. Interes. Яке ми діло! Jaki mi to rarytas.

Діло́к+. Ґ. Діл, розграничення водів.

Дільба+. Яв. Theilung. Макс. „Андрій Терлецький забороннв Миколайови Венжовському дільбу тої рині, тої

ріки́“ — поділу, ділу тої рині. Михайло Кречківський — Лібухова. 30. V. 32. р.

Дільни́ця⁺. Ґ. Часть у плоті від одного стовпа до другого.

Дільськи́й. К. Ор. Подільський.

Діти́ща. Яв. Die Buben. Sing. діти́ще не вживають. Охр. Діти́ще, plur. діти́ща.

Дни́ська. Сьогодні. Волосатий. Ннись. 4. X. 1934. М. Мо́щьичь.

Дно́ванка, ки — днювання; пробування худоби цілий день на полі.

Днува́ти. Ст. К. Днювати.

Дньом. Пр „На пів дньом зора́лисме і ничьни бо́ло, заруди́ло, зчьорньіло“.

До, adv. К. Ор. коло. До 40 зол. — коло 40 зол.

Доба́вок. Пав. Додаток.

Добага́ти собі. Охр. У стравах. Dobierać sobie.

Доба́ти собі́ - прийти на якусь гадку; подумати собі.

Добича. Гор. Худоба. Ст. К.

Доби́чье, доби́чьета.

До́бньа, добе́нка. Пав. Довбня; деревяний молот.

До́бра во́льа. Згода. „Жьиййме більшье у гньіву́, нижь у до́брі во́ли“.

Добрени́ця, ці. Ц. Добряга.

Добрі́. Дуже, міцно. „То чьоловік ди́кий бив. Пооостри́в бри́тов, ни бри́твит, пооостри́в добрі́, ни хо́че; тот отвори́з віки́нце і верг бри́тов до пото́ка“.

До́вга. Волосатий Місцевина. Михайло Мо́щьичь. 3.X.34.

Довга́стий⁺. Яв. Подовгастий. Охр. Podługowaty.

Довг засили́ти, начьини́ти — зробити довг.

Довгуля. Ґ. Довга сорочка у малих дівчат.

Довгові́чний⁺. Віковий, на довгий час, на роки. Охр. „У вас суть люди довговічні“.

Довжа. Пас. Подовгасте горня на молоко.

Довже́вінь; грубе́вінь. Ст. К. Так довгий, так дуже грубий. Бл. Грубовінь.

Довжи́ти. Яв. Робити щось довшим.

До́вжье, а ву́жье. Пр. Довше, а вужче. „До́вжье, а ву́жье сило́ потьіглосьа“.

Довершити⁺. Охр. Довершити копицю сіна.

Довідуватися, довідати́ся⁺. Охр. Дізнатися.

Довкругӣ. Пав. Кругом.

Дово́льі⁺. К. Ор. Досить.

Дово́ра. Пав. Мати право (довіря?). „Має якусь дово́ру до мене“.

До́вьазки — обжинки; кінець жнив. Ст. К. Днесь віне́ць.

Догойкатисьа, юсьа, кашсьа, катсьа — докликатися.

Догварьáтисьа. Пав. Сперечатися, доправдуватися.

Дóгід, догода⁺. Пав. Вигода; вдоволення. „Всьакий дóгід".

Догідний⁺. Пав. „Догідний чьас" — відповідний.

Догýрити, рьую, рьаш, рьат — дошкулити, спротивіти.

До днéшного дне. До сьогодні.

Дóдня, adv. Яв. Перед розсвітом. Ст. К. Дідне.

Дóєво. Яв. Охр. Здоєне молоко,

Дóєдин — „А посýдину вйтовк гет дóєдну".

Дожьджь, джьý, джьі. Дощ.

Дожьджьйк, кý — дощик.

Дожьджьівка, и. Пр. Вода з дощу. В. Ткачишин. 31/III 35.

Дозирáти, рáю, раш, ат. Михновець. Уважати, доглядати. „Дозирáю го, би дáщьо ни вкрав". Ц. „Дозйраний умирáє раз, недозйраний два рази". Дзв. Гор. Піклуватися, мати на оці.

Дозьірнісьть, ности. Догляд. Ст. К. Старýнок, ку.

Дойильницьа, цьі — дійниця.

Дойниця. Ґ. Скопець для коров.

Док. Пр. „Бук ростé, всйхат, док ни впáде". В. Ткачишин. 31. III. 35.

Доказáти. К Ор. Говорити прикрі слова.

Дóклад; на дóкладьі Пав. На припасованні.

Докóнчі. Охр. Koniecznie.

Дóкус. Михновець. Зовсім. „Розьідрýт дóкус". Анцьа Пашьóвич, Ґрозьівка. 2 X. 1934.

Долйни, ин. Волосатий. Місцевина. Михайло Мощьичь. 3. X. 1934.

Долівнйць. Ц. Лицем до землі.

Дольі. К. Ор. На долину. Здóли. Здолини.

Дольів горóв. Міхн.

Дольів дорóгú, дольів ріки. Пав. У долину дорогою, річкою.

Долóв — долом; у долі.

Доловáти. Охр. Пес долує. Глядати за жиром.

Долувáти. Пав. Ходити, кланятися, старатися, доходити.

Дóля. Яв. Різниться від щастя. Доля, це буцім то вроджена прикмета, а щастя припадкове. Кажуть нпр. „Не маєм щастя с тими волами (при продажи), бо долі змалку не маю".

Дома. Охр. „Не всі у него дома". Bez jednej klepki.

Домáрити. Охр. Бути при домі. Дзв. Гор. Домáрь, рьа, домонтáрь, рьá.

ц. Ґ. Домари́ти. Сидіти дома.

Домере. Пас. Так.

Домі. К. Ор. До дому.

Домі́вка, ки — домо́вини; вимівка, застереження.

Домівство́.⁺ Пав. Родинний кружок; дім, господарство. Ст. К. Доміство́, ства́. Житло, приналежність з роду.

Домньі. К. Ор. Міхн. До мене.

Домо́ва, ви — умова.

До́мови гість. Пав. Що рідко пробуває дома.

Домовій. Дц. Лб. Гадина, що жиє під хатою; її бояться, вбивати.

Донима́ти. Яв. Dopiekać, doskulać. „Студьінь дуже донимат‘.

До́нний. Яв. Глибокий. „Керниця до́нна“.

Допа́сти — „Оби́ допа́в ла́ви і вже хропит“.

До́певний чоловік. Ґ. Чоловік, що на нього можна спуститися.

Допів сполуде́нку. Пр. Василь Ткачишин. 31. III. 35.

Допра́вдуватисьа. Пав Упевнятися.

Дора. Ґ. Артос.

До́раз⁺. Охр. Od razu.

Доро́бало, ла. Ст. К. Непутящий робітник. Пав. Доробкевич.

Дорога молокова на небі. Охр. Droga mleczna.

Доро́га остра́. Михновець. Гостра дорога з приводу дощу. 6. X. 1934. Пр. „Рва́ли писанки́ си́рид доро́ги.

Дорогітньа́, ньі́, — доріжня. „Днись дорогітньа́, вже ни́як ни мож ви́тримати“.

Доро́жник. Яв. Що мешкає при дорозі! стереже її від пошкодження.

До́рскати, до́рсати. Пав. „Віз дорскат по ямах та по камінюˮ. Охр. До́рсати. „Віз до́рсат о каміння“. Uderzać.

До́сватки. Ґ. Згода за придане по сватанні.

Досить (добре). К. Ор. Дуже (добре).

Доскопи́тити — щось недоброго завважити; підозрівати.

До́ста⁺. Охр. Dosyć. К. Ор. Багато.

Достига́ти. Ст. К. Доспівати. „Збіжє достига́е“.

Дось — до́ста, досить.

Досьві́дчьувати — бути свідком Бл. Досвіди́ти. Досвідчити.

До́сьвіта. Пав. Перед розсвітом.

Дотьіпний. Пав. Здалий, зручний. Zgrabny.

Дотули́тисьа. Пр. Доторкнутися. „Доту́лится — заньа́лосьа“. В. Ткачишин 31. III. 1935. „Дотули́сьа і поро́жьна фа́йка“. Волосатий. Дотулья́ти-

сьа. „Пáсков кóждої худобúни са дотýльат“. М. Мощьичь. 3. X. 34.

Дотямлю Свєн. Пригадаю.

Дóхіть, дóхоти. Пав. До схочу. „Напитисьа води дóхоти“.

Дóхтьір, рьа. Лікар.

Дочьиньíньа. Пав. Інтерес, заняття.

Дочьиньáти, ньаю, ньаш, ньат — долучувати.

Дощьанкú. Волосатий. Місцевина. Михайло Мóщьичь. 3. X. 1934.

Дóщьичька плужьанá. Волосатий. Одна д. при плузі, а дві: чьикотóви. Також „дьві дóщьичьки крузь бúла в бороньí“. М. Мóщьичь 3. X. 1934.

Драб, и. Ґ. Драбини до воза.

Драбúнка, ки — Ґердан.

Драбнúй віз. Волосатий. Великий віз. М. Мóщьичь. 3. X 1934. Дзв. Гор. Драбинястий віз.

Драбнá звóра. Волосатий. Полýдрабок. Пр. Ст. К. М. Мóщьичь. 3. X. 1934.

Драбнúй пúрид, ду. Волосатий. Перед великого воза. М. Мóщьичь. 3. X. 1934.

Драбýга, ги. Ст. К. Дрянець. Бл. Драбюга.

Дражнúти⁺. Пав. Дратувати, зачіпати. „Дражнúти пса“.

Драловáти, дати дрáла. Яв. „Свиня подраловáла“ — побігла у чваль. Охр. „Скоро течися“.

Драмýстити. Пав. Толочити, топтати.

Дранúці. Ґ. Довгі ґонти покривати будинки.

Дрантє⁺. Пас. Шмаття, що скуповують жиди. Дзв. Гор. Дрáнтьа — обрізкн з клеців.

Дрантивий⁺, цундравий⁺, миндравий. Пас. Нездалий, непотрібний, ні до чого.

Драпаки. Ґ. Рід ожин, що ростуть на бадилі, подібно як малини.

Драпáчька, ки. Кіл з коротким гіллям, що на нього складають висушувати „команицю“. Ґ. Драпáнье. Островка сушити сіно й збіжжя. К. Ор. Драпáчка, ки.

Драпка. Пас. Laufkäfer.

Драпнýти. Пав. Утікнути.

Драпцьовати. Пас. Скоро бігати.

Драча, драчка. Охр. Raub. Драчовати. Rauben.

Драча⁺. Ґ. Додаток до податків, усяка данина.

Дрáчки. Макс. Вербові штахети. Максимів Анастазія — Кобло Старе. 23. VI. 32.

Драчь, gen. драчя́. Охр. Räuber; драчиха — Räubersfrau. Дзв. Гор. Драчь, чьá. Дерун, слуква. Scolapax rusticola, die Waldschnepfe. Пав. Що бере більше, ніж треба.

Дрéбезґ. Пав. Шматочки.

„Упав горниць і розсипавсьа в дре́безґи“. Drobiazg.

Дребіт, дреботіти. Охр. Дрібно іти; чи танцювати? Ст. К. Дриботьіти. Тупцяти, крутитися, дрібно, швидко танцювати. Є сороміцька пісня, що починається: Танцювала, дриботьіла..

Дре́вніти. Яв. Охр. Псуватися. Дре́вно. Попсуте, перегниле дерево.

Древору́б+. Охр. Rębacz. Яв. „Простий чоловік, хлоп“.

Дренчи́ти. Бл. Вн. „Горнець дренчи́т“ — збитий. Ст. К. Видавати глухий, придушений голос.

Дри́ва — дрова. К. Ор. Дрива́. Не є дрив — нема дров.

Дривору́бищье, щьа — „Нездалий хлоп до роботи“.

Дри́гонець. Яв. Що гонить за здирством.

Дриґаньівка, ки. Михновець. Місцевина. 3. X. 1934.

Дри̊ґати+. Пав. Шукати напасти, вішатися. Ст. К. Стріпати, баламкати ногами.

Дри́ґнути — умерти, стріпати ногами. „Бода́с дри́ґнула!“

Дрижати, дри́гати. Яв. „Земля дрижит“.

Дрильа̀ти, льаю, льаш, льат. Тручати. „То хаба́, в боло́то дри́лити.“ Гв. Дри́лити. Ст. К. „Дру́лити. Макс. „Мене ни́хто не бив, хиба мене Якуб Лисе́йко дри́лив“. Тетяна Кремінь — Лінина Вел. 17. VI. 32.

Дри̊ньіти. Пав. Голосно дрижати. „Віз дрини́т побитьім гостиници“.

Дрисе́нь. Ґ. Рослина з листям, подібним до верби, росте на мокравих місцях.

Дриста́ти+. Пав. Корова дрище, коли дістане розвільнення.

Дри́фньіти. Пав. Бутвіти, гнити, здеревіти. „Бу́чина здри́фньіла“.

Дрібо́йко; дрібо́йкий. Ой дрібойка коломийка, дрібойка, дрібойка. Єдна мила, друга щира, трета солодойка. Пав. Міхн. Дрібо́йка. Дрібонька.

Дрімні дрімнянициі, Свєн. Дрібно заплетені коси.

Дробина́, ни — „вівчьий това́р“. Ст. К. Пав Дрібна бульба.

Дро́бята+. Ц. Вівці, барани.

Дровель. Бл. Перегинсько. Вовк.

Дрозд. Охр. Дрізд. Turdus die Drossel. Яв. Дрозди́ця. Самиця дрозда.

Дротя́нка. Макс. Дротяна нагайка. Василь Гуньча́к — Білич. I. VI. 32.

Друґа́рь+. Ґ. Патик при спливі, що до нього прибивають керму.

Дру́ґати нитки́. „Скру́-

чувати ниткй на ничьйницьі або на волóки". Пав. Д р у ґ á т и — задвійно прясти.

Д р у ш л я к⁺. Свєн. К. Ор. Кожушок без рукавів.

Д р ь а г ó м. Пав. Трап. „Їх а т и д р ь а г ó м н а к о н и".

Д р ь ó п н у т и — упасти з височини.

Д р ь а г н у т и⁺. Пав. Підсихати. „Б о л о т о н а д о р о з ьі п і д д р ь á г л о". Пр. „С н ьі г р о з д р ь а г"- сніг розпустився, помякшав. Михайло Ткачишин. 27. І. 35.

Д р ь á в к а т и. Пав. Кричати захриплим голосом. Міхн. Д р ь а у к á т и

Д у б и і в к а, к и. Місцевина в Бистрому. Іван Крис. 3. X. 34.

Д у б ӣ л ь а т и. Пав. Учитися ходити; йти.

Д у б й т и. Ґ. Виправляти шкуру.

Д у б й ц ь, б ц ь а — ручка при ножі.

Д у б і в к а. Свєн. Бочка.

Д у б о н ьі т и. Дудніти, гомоніти. Охр. Tętnieć.

Д ý г и — поодинокі дощини при хірурґічних складаннях. Шпуги. Пав. Д у г á. Клепка, складова часть бочки, цебра й т. п.

Д у д і в н й к, к а. Ц. Праліска сон. Anemone pulsatilla, die Küchenschelle.

Д у ж а т и с ь з к и м. Охр. Братися за руки, прóбуватися, хто міцніший.

Д у ж ь й й. Міцний, здоровий. „С л а б й й д á л ьі з á й д е, я к д у ж ь й й; д у ж ь й й п й л ь н о й д е, а п а к с ь á д е". Желех. Д ý ж и й. Охр. Д у ж ш и й. Mocniejszy. Пав. Д у ж ӣ й.

Д ý ж і н н и к и. Бл. Паленички, що їх печуть того понеділка, коли полочуть зуби. У Войнилові беруть (давніше) з дому жінки такі дужінники й сирої капусти, йдуть до шинку й їдять ці дужінники, щоб дужі були.

Д у ж н й к. Пав. Сильний, а, е.

Д у й в í т и р, т р а — непосидючий.

Д у м í т и — думати зі здивованням, бути нерішучим.

Ой д у м і є ш, с и н ц ю м і й, д у м і є ш, д у м і є ш,
Т а т и, б á ч ь у, é н ч ь у м á є ш, деж мене задьієш?
Пав.

Д у п е л н á в ӣ й. Пав. Порохнавий, дуплавий.

Д у п л ьі т и, ю, єш, є; ємо, єте, ют. Ст. К Тремтіти, страхатися. Макс „Я д у п л í ю н а д т и м" — я дуже думаю над тим. Степан Карваш. 21. VII. 34. Ґ. Тихо, спокійно сидіти. Д у п л í й—Сиди тихо.

Д у п л ó⁺. Охр. Яв. 1) Діра в дереві. Птахи сидять по дуплах. 2) Ubikacja. „В того ґазди порахувала катастральна комісія два д у п л á, ніби то дві мешкальні кімнати".

Дзв. Гор. Поодинокі части будинку Желех. Höhlung eines Baumes, hohler Baum.

Д у п л о́⁺, plur. ду́пльа. Пав. Кімната.

Д у п н а́ в и й—надпсутий, надрушений (дерево).

Д у́ р а, р и. К. Ор. Сиґнал на обід (у лісі).

Д у р б а́ к, к а. К. Ор. Дурень.

Д у р и т и, д у р и́ л о. Охр. Що дурить, що мантить; д у р и л ь с т в о - „американський humbug“.

Дуріти, д у р і й, д у р і й к а, д у р і й с т в о. Охр.

Д у́ р к а т и, к а ю, к а ш, к а т, к а ю т. Михновець. Стукати; вдаряти. „Д у́ р к а в у с т о́ л и к“. „А л ь о́ в д у́ р к а й т и п и́ р“. Анцьа Пашьович. Ґрозывка. 2. X. 1934.

Д у р н и к, д у р н и ц я, д у р н и ц т в о. Охр.

Д у р н и́ к, к а. Дурійка. Lolium temulentum. Ст. К. Д у р и́ ц я. ц і.

Дурни́чька, к и—даремничка.

Д у́ р н о⁺. Охр. Daremnie.

Д у р н ь и́ к. Бл. Вн. Дурень.

Д у́ р ч и т и. Ґ. Трясти, пр. на возі, або залізниці.

Дуфа́лий, д у ф а л ь н ы і́ щ ь и й. Пав. Сильний, сильно збудований; потрібний, здібний, здатний, змірній.

Д у ф а т и. Пас. Надіятися на кого. Ufać.

Д у х. Бл. Задуха в хаті.

Д у х з а п и р а́ т и—не давати дихати.

Д у х о́ в н и к, к а – духовний.

Д у́ ц к а т и—теля „д у́ ц к а т“ корову у вимя.

Д у ч ь а́ й⁺, ч ь а́ ю. Пав. Отвір у жорнах, відкіля паде мука.

Д у ч а й к а. Охр. Яма, що в ній збірається дощівка.

Д у ч а я. Пас. Чіп з діркою на бочці. Р о с о л я н к а з п і д д у ч а ї — росіл з капусти зпід чопа. Волосатий. Д у ч ь а́ я, ї. Отвір у камені; до неї вкидають зерна з о п а л а́ ч ь к и. М. Мо́щьичь 3.X.34.

Дзв. Гор. Д у ч ь а́ я, ч ь а́ ї (велика й мала). Місце при жорнах на збіжжя й діра в камені, куди всипають його. Ст. К. Д у́ ч к а, и.

Д у́ ш ь ш ь е — міцніше, більше.

Д у ш ь и н и́ ч а, н и; д у ш и н и́ ч ь к а, к и—свіжа солонина; молоде свиняче мясо. Желех Schmorbraten, Goaschfleisch.

Д у́ ш ь у г у б и́ т и — запапащувати душу. „Ч ь о л о в і́ к, з а д ь і т м и́ г и́ н е, а д у́ ш ь у ґу́ б и т“.

Д ь в і. Дві. „Д ь в і г о д и н и; д ь в і д о́ б и“.

Д ь в і р ь. Волосатий. „Я к в и́ н е с у т м и р ц ь а, т о т и́ д о ш ь к и́ в і д с т о л а́ в и р и в а́ ю т і ч ь и́ р и з в і к н о́ м е́ ч ь у т ь н а д ь в і р ь“. Михайло Мо́щьичь. 3. X. 34.

Д ь і. Дц. Лб. Дівка.

Дьівка, ки. Уживають замість донька, не дивлячись на це, чи заміжня, чи ні.

Дьівýр, ра. Ц. Дівчур. Охр. „Що за вівчатами гонится“.

Дьівчьýк, ка — дівчина біля 13-15 літ. „Я ще дьівчьуко́м би́ла, а вже всю роботу в хижьи вела, робила, бо мьа мàмка мало́в облишьи́ла“.

Дьіди́ниць, нцьа. Пр. Місцевина. Михайло Ткачишин. 12. XI. 1934.

Дьідичька, ки. Жінка, що має заінтабульоване все на себе.

Дьідньа. Пав. Додня, зранку, перед розвидненням.

Дьідова. Волосатий. Місцевина. Михайло Мо́щьичь. 3. X. 1934.

Дьійдалий. Пав. Здалий, здібний, мужний. Недьійдалий.

Дьійка. Яв. Вівця або корова, що дояться.

Дьіла, немадьіла. К. Ор. Нема що (треба щось порадити).

Дьіле́тка⁺, Ґілетка. Яв. Мірка. „Ґілетка бриндзьі“. К. Ор. Дєле́тка. Чвертка (25 kg.)

Дьірька́, кй. Дірка.

Дьітва́к, ка́. Дитя. Дьітвачьо́к, чька́. Дитятко, дитя.

Дьіти́ну диржьа́ти — бути за куму.

Дьітисьа⁺, Пр. „Десьа дьіти?“ Де зайти? де скритися? В. Ткачишин. 31.III.35.

Дюґ. Охр. „Дюґ би тя утяв!“ Яв. Дюк. „Червоний на лици, як дюк!“ „Не знати, що воно значить.“ Пав. Дюґ. Штовханець.

Дюґати, дюґнути. Яв. Stossen, stechen. Пав. Дюґати. Штовхати

Дюйм, ма. Ц. Цаль.

Дя́ка. Охр. Без пояснення. Подекуди похоронна проповідь.

Дячьи́тсьа — добре поводитися; траплятися.

Е

Е! Л. Мш. Ні!

Евірь. Пав. Зелене поліно.

Ево. Пав. Зовсім не так.

Еги́ на тьа, пек! — агій на тьа, пропа́в бис!

Ей ти мой хло! Ц. Ой ти хлопче!

Ембри́льа, льі. К. Ор. Заслуженина, винагорода.

Ет⁺, А якже „Ти спа́ла?“ „Єт, спа́ла!“ желех: Ет! int. des Wegwerfens, Absprechens, Sträubens, des Unwillens: lass mich!

Єґо́вдати — товкти, сувати по одному місці. „Біда́ по мньі єґо́вдат“. Побіч: Їґо́вдати. Пав. Набивати, товктися.

Єден. Охр. „1) Розличі від більшого числа: Єден (а не два) пішов. 2) У нікого ніт паші, хиба у єдного ґазди — einzig u. allein. У нас хиба єдна верба попукала (на відяри), а всі інші дерева ще ні!“

Еди́нний ґра́ґарь. Волосатий. Не подвійний. М. Мощьичь. 4. X. 34.

Єдно́словний. Яв. Що держиться одного слова, пляну.

Єнчьі. Волосатий. Інші. М. Мощьичь. 4. X. 1934. Пр. Да́що єнчье. Дещо інше. Єна́чье. Інакше. В. Ткачишин. 31. III. 35.

Єрха. Пав. Тоненька, виправлена шкіра.

Єстина. Пав. Вислід з рахунку, сальдо.

Ж

Жали́ва⁺, Ґ. Яв. Свєн. Кропива. Жали́ти. Яв. Висікти кропивою.

Жалити́ся. Охр. Кропивою спікатися.

Жалі виводити. Охр. Ридати, голосно плакати. Яв. Ридати й споминати це, за чим ридається.

Жаліти. Яв. Boleć. Жалувати.

Жара́паль. Ґ. Косодеревина—шпильковий кущ, подібний до ялівцю, вється по землі, тамуючи дорогу.

Жва́нка. Ґ. Живиця; жують її хорі на груди; вона́ добрий лік.

Жельізницьа, цьі. К. Ор. Залізний боляк.

Женьу́х, а, и. К. Ор. Що жениться.

Жє́рдка⁺. Пав. Попрутина.

Жерди́ти. Пав. Попрутити.

Жерсткий. Ступниця. Бистрий.

Жерун, жерунка. Охр. Fresser.

Жесткий. Охр. Сніг іще жесткий. Зараз не згине, гострий. Бл. Жестка мова, Храплива мова.

Живе́ць, жеве́ць. Охр. Мотузник, сукаючи мотуз, робить в однім кінці живець. тобто діру, що в неї задівається другий конець. Pętlica.

Живина. Охр. Żyjątko. Lebewesen. Ст. К. Животи́нка.

Жи́во. Ґ. Дуже, нпр. живо тепло. Яв. Жи́во⁺, живийко. Скоро, дуже скоро.

Живова́ти. Яв. Охр. Живити. „Люде живують свині по чужих городах“.

Живіт, живітьа⁺. Охр. Життя. Życie.

Животіти. Охр. Wegetować. Ледве жити.

Жи́вчик. Яв. Охр. Мати лає сина ро́звідньа — ро́зведень, що розвівся — словами: „Живчик ти грає“.

Жийте. Ґ. Живіться, споживайте (страву).

Жи́лавий+. Пав. Ціпкий, сильний, мускулистий.

Жировати. Охр. Шукати жиру. Ґ. Жир. Бучина; букові оріхи, буква.

Жити ізза чого, ізза кого. Охр. „Я ізза того польа жити не буду“. Żyć z czego.

Жінник, а. К. Ор. Бабинець у церкві.

Жінька, зьінька. Яв. Чорна корова.

Жменьа́. Ґ. Сніпок при пошиванні будинків, звязаний зо зрізаного, грубшого боку.

Жми́кати+ Ст. К. Охр. Полоскати й натирати шматтям. Яв. „Терети шмаття в руках, коли переться“.

Жменьа, Жмінка. Охр. Більша й менша пригорща.

Жовна́+. К. Ор. Дятель. Dzięcioł.

Жовто́родок, дка, дки. Emberiza citrinella. Der Goldammer. Ст. К. Яв. Жовту́рка. Жовтавий птах. Ч. Жовтобру́х.

Жолобаньі. Пав. Місцевина.

Жолобе́ць+. Ц. Усяке вижолоблення.

Жоло́бицьа+ цьі. К. Ор. Поперечна, груба плениця в стайні згортати обірник.

Жо́на. Ґ. Заміжня жінка. К. Ор. Жона́, plur. Жо́ни. Дзв. гор. Жьо́на' в кут упа́ла. Жінка вродила дитя. Жьо́на на чьаса́х. Жінка близька злогів. Михновець: Жьо́на затопи́ла і пра́жьит си біб... Анцьа Пашьович, Ґрозьівка. 2. X. 34.

Жрідло. Яв. Źródło.

Жубрува́ти. Пав. Молоти; товкти логазу.

Жур. Яв. Жура́, журба́.

Жьабири́ньа. Жабориння.

Жьабйачьі кори́тьата. Два черепки скорупи, що в них зложена змінна жуберниця. Anadonta mutabilis. Die Teichmuschel.

Жьа́дно. Пр. „Там у Гамири́цьі со́ли ни жьа́дно. І си́ва і біла, чьирво́на — якої заба́гнете“. В. Ткачишин. 31. III. 35.

Жьадьіти. Не мати. „Тьісьньа́к жьади́т цьілий рік ли́жьки молокà.“ Яв. Жяждьіти.

Жьабоньіти+. Пав. „Дьіти жьабоньа́т“.

Жьадни́й+. Пав. Голодний; спрагнений.

Жьаливьàник, а, и. Кропивяник; мішок з кропивяного полотна.

Жьа́лувати. Волосатий. Шкодувати. „Бога́того ни

тре́ба жьа́лувати". Федір Ленко. 3. X. 34.

Жьа́льа, льі. Жінка, що жне.

Жьа́льісний+. Пав. „Жьальі́бний" Охр. Жалістний. Що все жалується. Яв. Жа́лісний.

Жьа́льість+ Пав. Жаль.

Жьальі́тисьа. Нарікати, висловлювати перед кимось своє горе.

Жьа́морити. Пав. Гаморити. „Дьіти жьа́морьат".

Жьбӣрь. Пав. Горбок на збочу гори. Охр. Жбирь. Коли два однонапрямні потоки високочуть так землю, що вчиниться дві поточини, а між ними горбок, його називають жбирь. Див. Знос.

Жьвати+. Пав. Жути. К. Ор. Гризти зубами (ба́ґрінку).

Жьужьа́ти. Ждати. Ґ. Жди - ка. Пожди - но, чекай - но.

Жьиви́й оги́нь. Волосатий. „Букóвий пати́к при дверьóх; на ньóго заклада́ли мóтуз і тьігали, пок там са ни розпеклó. Кла́ли порохнó, то са ïми́ло, що би́ло щьа́сьтьа".

Жьи́вний чьитви́рь. Страсний, великий четвер. „В жьи́вний чьитви́рь по вичьи́рьи ходи́в Христóс по всьій зи́мли". Пав. Жи́внӣй чҭтви́рь.

Жьи́жьа+, жьи́жька+. Пав. Огонь. Мати, гріючи мале дитя при огні, а до того забавляючи його, щоб не плакало, приповідає: „Горит жьижька, слимакова хижька".

Жьильі́зко, а. Зу́била (К Ор.).

Жьильі́зний. Залізний.

Жьини́тва, и. Женитьба.

Жьинти́цьа+, цьі. Сирватка по овечому молоці.

Жьи́ньатсьа разóм-хлопи́а́нка і шьльахтьа́нка. Ньай бу́де, хто хóчье. Пр. В. Ткачишин. 31. III. 35.

Жьирибі́йки́. Палочки, подібні до „заньісóк" у ярмі, з боку кросен, щоб „бéрдо стоя́ло в йидньі цьі́ли, оби́ сьа ни стика́ло, а́ни розшьирьало."

Жьирибӣа́, бӣа́ти, бӣа́та. Михновець. Лоша Анцьа Пашьóвичь, Ґрозьі́вка. 2. X. 35.

Жьиринькотьі́ти. Робити рух; стукотіти.

Жьи́тницьа, цьі. Місце, де було жито, стерня по житі.

Жьовтьа́чька, и. Жовтачка. Gelbsucht, Яв. Жовта́ньа.

Жьолóбини. Вижолоблення, розколини в скалі.

Жьолобни́цьа, цьі. Рівчак, рівець серед помосту в стайні Ґ. Жолóбницьа. Діра, витята в покладеній платві, що на неї кладуть уже повалу. Желех. Ausgehöltes Holzstück auf dem

Kamm (First) des Bretterdaches, Rinne.

Жьóрньіх. „Гучьáло, як би в жьóрньіх молóв“.

Жьорньáнка. Волосатий. Палочка, що порущає „вирьхньáк“ у жорнах. Ст. К.

Жорнівка. Вербяни ad Яворів. Мéлюх.

Жьрýдло, а. Волосатий. Джерело. М. Мощьичь. 4. X. 1934.

Жьуpó журéнна! Шумячий.

Жьурá тьа найшлá? Вже тобі це на оці?

Жьурьчьáти. Пав. Потьік жьурьчьи́т.

Жьадéн, plur. жьадньі. Яв. Żądny. Begierig.

З

За. Охр. „За тебе говорять“. „За тобов гльадають“. Свєн. Обú ни бúло зá-гнів“—не ображаючи вас. За водов, дорогов — у значенні напряму. Дц. Лб. За плаєм. За дорогою. Пр. За Льітóвищьа прийшлú... За сóткум капýсти зьів і ни бив сúтий. За Биськід вóзьмут. В. Ткачишин. 31. III. 35.

Дзв. Гор. За свóйим пóводом. По своїй волі. Пр. За Млинóм. За Костишьакàми (поле). М. Ткачишин. 12. XII. 1934.

Забáва. Бл. Zwłoka. Без забáви. Bezwłocznie.

Забалагýрити—забалакати, заговорити.

Забалагýритисьe. Ст. К. Забутися, заговоритися. Бл. Забарагулитисьа. Залишитися.

Забардúчити. Пав. Закурити люльку (гумористичне).

Забвений. Охр. „Забвена душа, забвена“ — жалується мати перед донькою, що відвідала її давно.

Забезрьадúти. Не кермувати; не робити жадного ладу. „Нáшьі рáдньі забезрьадúли зи всьім: і з громадським льісом і з ксьендзьіськúм і з цирьковúйов“.

Забетéгнути. Пав. Упасти на силах.

Зáбирижьа. Береговаті місця. „Тáди ни поíдеш, бо вилúкі зáбирижьа“. Пав. Беріжок, запора.

Забискідци. Люди з закарпаття. Пав. За Бескід, за Бескідом. зза Бескіду. Вислів, що його вживають на означення полудневої сторони хребта гір. Забескідце. Пр. За Биськід. Забиськідци.

Зáбити. Вдарити, зранити. Охр. Тяжко бити. Забити на смерть. Усмертити. Zabić. Tödten.

Забігáти. К. Ор. Сани

забігають. Забігат. Забігáти всьáкі розýми. Братися до всього. „Лýцьо забігáт усьáкі розýми, гáдат, що лéгкий хлыіб найдé“.

Забійньá. Бл. Бійка. „Така забійня́!“

Забливáте дерево. Ґ. Зарубане, або взагалі затяте ножем дерево, що потім заросло.

Забогатьіти. Волосатий. „Цисте, яґомостýню, забогатьіли? Ци пéте дащьо? Я цьілúй вік пю, типúр ни є. Рóзривка тáка“. Федір Ленко. 3. X. 34.

Забольіти⁺, захоріти. К. Ор. Захорувати.

Заболотьáнити. Заболотити.

Забороньáник, а, и. Волосатий. „Ланцóк, що до нього прикапчьуєса óрчик“. М. Мóщьичь. 4. X. 34. Пр. Зáбороньаник.

Заборсýчитисьа. Ґ. Загніватися, надутися на кого.

Заборчьéний. Волосатий. Проверчений. „Кінцьі повáли заборчьéні.“ М. Мóщьичь. 4. X. 34.

Забуртіти, буртіти. Бл. Вн. „Забуртит (нагряне) вода тай забере колопні, шчо сьа намочуют“.

Забушьтувáтисьа. Пав. Замкнутися.

Зáвал. Ц. Завала. Пав. Завáла⁺. Груба хмара. „Сонце зайшло в завàлу, буде дощ“.

Завалúдорога. Яв. Чоловік, що кожному на заваді.

Завáлина. Охр. Місце, де провалилася земля. Пр. Місцевина (поле). Над Завáлинов (поле). М. Ткачишин 12. XII. 34 Яв. Зáвалина. Zapadlina.

Завальнúста зима — зима з великими снігами.

Завальнúсгůй. Пав. Великий, а тяжкий ходом.

Завáра, и — спекота, горяч.

Заварованка. Ґ. Бандаж на пропуклину.

Заваровати, заварити, предохранити. Охр.

Завбільшькúй.⁺ Пав. Ростом великий, як...

Заввúдьіти. Доглянути; привидітися. „Богачь, що очьйма заввúдит, за тим біжьйт“.

Завдавáти, завдати. Яв. 1) Aufladen. 2) Завдати кому злодійство — посуджувати за злодійство.

Завдáти до сýду, на тúрмін, у провізóрію — заскаржити...

Завдáтисьа мéджьи людúй. Шукати суду, правди в людей.

Заверéчи. К. Ор. Докинути, підложити. „Треба заверéчи дров до печі“.

З а в е̂ р е ч ь и с ь а. Виручитися. „Ни є сьа ким заве́речьи.

З а в е р т а́ т и п р а́ в о, с у д — рекурсувати; на ново починати „правоти́тисьа" у тій самі́й справі.

З а в е р т и́ щ е. Охр. Місце, де вітрова течія дує й завертається назад, тому там збіжжя поскручоване.

З а в і р ш е. Охр. Яв. Місце за верхом.

З а в е р ш ь е́ н и й — закінчений.

З а в е р ш и т и.+ Охр. Копицю сіна; дати над чимось вершок.

З а в є в.+ Ол. Дучимінська. Болехівщина. Зімлів.

З а в и д ь і я. Що любить заходити в бійку.

З а в и́ р и в с ь а н а м е́ н е — забурився на мене.

З а в и р ь у́ ш ь и т и. Творити заверюху, хуртовину.

З а в и́ с н у т и н а щ о с ь — міцно бажати чогось. Пав. З а в и с н у́ т и н а к о г о с ь — мати когось за ворога.

Ой зависли ворожьийки,
Зависли, зависли,
Та ни сходит коханьийко
Ни з га́дки, ни змисли.

З а в и с т у в а́ т и. Ґ. Завидовати.

З а в и т е д е р е в о. Міхн. Закручене дерево.

З а в и́ т к а+. Пав. Покритка.

З а в і́ д+. Охр. Ст. К. „Там такий завід, що по помершім!" Голосний плач, ридання. З а в о д и́ т и. Важко, голосно ридати.

З а́ в і д Старання. „Би сьа по йидньім за̀водьі зайшло́".

З а в і́ д а т и. Бл. Довідатися.

З а в і́ д і м. Ґ. „Коби я бив знав".

З а́ в і д ь. Пав. Ґальоп. „В за́відь коньо́м".

З а̀ в і р и т и к о г о+. Охр. Ст. К. Upewnić, przekonać. Glaubig machen, überzeugen.

З а в і́ р и т и с ь е. Ст. К. Бокувати від кого, виявляти гнів на обличчі.

З а́ в і р ь. Робити окремий загін, протилежний до інших, щоб не вшкоджувати сусідньої ца́рини кіньми або волами.

З а в і р я́ т и с я. Ґ. Пускатися до бійки з ким.

З а в і́ с и т и, с ь а+. К. Ор. Повіситися.

З а в і ч и́ т и. Ґ. Пророчити; заповідати наперед, що станеться. Пав. З а в і ч ь а́ т и+. Віщувати.

З а в о д ь і я. Яв. Wirrwarr. Заколот, також nomen agentis.

З а́ в о л о к а+. Пав. Зайда.

З а́ в о р и. Ґ. Ворота в кошарах, на полонині, де заганяють худобу на ніч.

З а в о р о з ь е. Ґ. Короткий ремінець, що ним зшивають і стискають ходаки. Пр. В о р о́ н к а.

Заворотни́сте вино. Свен.

За́ворот ь голови. Охр. Zawrót. Ґ. Чад, загар у хаті.

Завпаса́ти. Запереза́ти То я пасав сиві воли, то пасав, то пасав, Ще́ ми дьівки доганьали, щом сьа зле завпасав. Дидьова. В. Костів.

Завтра, позавтра, позазавтра. (Охр.)

Завязати кому світ. Охр. „Ти, непотрібе! Завязавєсь ми світ" — воркоче жінка на чоловіка.

За́вйазьа. Завязани, завязання. Яв. Завя́зье (підліг). Положення підвалин і підліг (не Fussboden) під хату, що будують її. Коли завязують підлоги, тоді посвячують їх і частують людей. Це найменують завязини. Пав. Завйа́зьа. Зародок.

Зага́дувати. Волосатий. Ставити гагадки. 3. X. 34. Федір Ленко.

Загає́ний. К. Ор. Занятий.

Заганя́йло. Ц. Згірдна назва заганяча.

Заганьа́ти. Посилати. „Зажьеньіт по Фе́дора, ньай іде́ в село́".

За́гар⁺. Ст. К. Чад. Жк. З. Загаріти. Зачадіти. „Позлазьіт бубни́ з печьи́, бо загари́те". Пав. За́гарь

За́гартка. Пав. Одяг.

Загаятисьа⁺. Пав. Забаритися.

Заги́кавий — гикавий.

Загири́патик. Охр. Zepsuj majster.

Загири́ти⁺. Ґ. Запропастити, згубити. Яв. Загири́ти, згирити—подіти, згубити.

Загістье. Ґ. „Бити в загість у" - бути поза домом.

За́глада — загла́да. „Днись сьвітови за́глада".

Загла́дити⁺. Макс. „Загла́див ми ґрунт" — зіпсував, затратив. 18. IV. 32. Федько Бутило, Ґрозьова. „Загла́див півтретьа тисьачі"—стратив, змарнував. Михайло Шемердяк. Старий Самбір. 30. III. 1932.

Загли́пнути. Ґ. Умерти. Ст. К. Зали́пнути.

Заглу́пати. Охр. Яв. Дитина плаче, а мати дає ій якусь забавку, щоб заглупати її, відвести від плачу.

Заглупани́на — забавка.

Заглу́пити — задурманити.

За́глупка, и. дурманення.

Заглу́патисьа. Задурманитися.

Загна̀ти. К. Ор. Дзв. Гор. Гн. Післати.

За̀годи да̀вати—вигоджуватися, вислугуватися.

Заго́дити—заждати. „Кобй ми схотьів заго́дити, то би ми вели́ку ви́гідь зроби́в".

Загоди́тисьа. К. Ор. Погодитися.

ERRATA:

Стор. 2 вірш 5 згори: слідній має бути спідній
„ 3 „ ,12 „ більщого має бути більшого
„ 10 „ 4 „ письменик має бути письменник
„ 10 „ 8, 9 знизу: „Українська Загальна Енцикльо-
[педія. має бути „Українська Загальна Енцикльопедія“.
„ 11 вірш 12 знизу: Михола має бути Микола
„ 15 „ 1 згори: газда має бути ґазда
„ 15 „ 1 згори в нотках: складаєтся має бути скла-
[дається
„ 17 „ 2 знизу: Жодіт має бути Ходіт
„ 17 „ 6 знизу: панизують має бути нанизують
„ 21 „ 12 знизу: барони має бути борони
„ 31 „ 6 знизу: (Табл. 1. II. 12) має бути (Табл. II. ч. 12)
„ 32 „ 3 згори: (Табл. ч. 11) „ „ (Табл. II. ч. 11)
„ 37 „ 4 знизу: „Щипáвні граблí“ має бути „Щи-
[ня́вні граблí“
„ 38 „ 16 знизу: „Кісá“ має бути „Кíся́“
„ 48 „ 5 знизу в нотках: споповъ має бути сноповъ
„ 70 „ 7, 8 знизу: „латинський має бути „латинський“
„ 72 „ 10 згори: з Тершавки, має бути з Тернавки,
„ 72 „ 12 згори: з Пояланиці, має бути з Поляниці,
„ 72 „ 27, 28 згори: народнього мистецтва має бути
[„Народнього Мистецтва“.

Видає Музей Тов. „Бойківщина“ в Самборі.
Редаґує Колеґія. За Редакцію відповідає д-р В. Кобільник.

З друкарні Йосифа Мецґера в Самборі.